

#### მუხლი 14

კონსტიტუციის მე-14 მუხლი შეეხება ადამიანის ორ ფუნდამენტურ უფლებას – „თავისუფლებას“ და „თანასწორობას“. მათ შორის ძალზე მჭიდრო კავშირია. ტერმინი „თავისუფლება“ გამოიყენება ორი ძირითადი მნიშვნელობით: „რაიმე თავისუფლება“ და „თავისუფლება რაიმესაგან“. „თავისუფლება რაიმესაგან“ გულისხმობს ადამიანის დაცულობას დისკრიმინაციისაგან და, ამდენად, ის ძალზე უახლოვდება თანასწორობის კონცეფციას. სიტყვები „განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა...“ დამაზუსტებელი განმარტებაა „თანასწორობისა“, მაგრამ იგი ასევე ვრცელდება „თავისუფლებაზე“; ისევე როგორც სიტყვა „დაბადებით“ ასევე შეეხება „თანასწორობას“. „დაბადებით თავისუფალი და თანასწორი“ - უფლებების ამგვარი გაგება ეფუძნება ადამიანის ბუნებითი წარმოშობის თეორიას. ამ თეორიის მიხედვით ადამიანის ძირითად უფლებათა საფუძველია ბუნებითი სამართალი; სწორედ ადამიანის ბუნება, მისი გონებრივი, მორალური და ფიზიკური კონსტიტუცია განაპირობებს ამ უფლებათა არსებობასა და ხელშეუვალობას. შესაბამისად, ადამიანის ეს უფლებები **თანდაყოლილია**. ისინი ადამიანის დაბადებისთანავე ჩნდება და მათი **არც მი-ნიჭება შეუძლია სახელმწიფოს და არც ჩამორთმევა**. დროთა განმავლობაში ადამიანის ძირითადმა უფლებებმა და, მათ შორის, „თავისუფლებამ“ და „თანასწორობამ“ **საყოველთაო** ხასიათი და სტატუსი შეიძინა.

ცნება – „თავისუფლება“ კონსტიტუციის მე-14 მუხლში **არ გულისხმობს მხოლოდ ადამიანის ფიზიკურ თავისუფლებას** კონსტიტუციის მე-18 მუხლის გაგებით. მას გაცილებით ფართო შინაარსი აქვს და მოიცავს ადამიანის ცხოვრების ყველა ასპექტს. ადამიანისათვის ეს არის გარეშე **თვითნებური ჩარევისაგან თავისუფალი სივრცე – არ დაექვემდებაროს უკანონო ფიზიკურ შეზღუდვებს**. „თავისუფლება“ გულისხმობს თვითშეზღუდვის კულტურას და თავისუფლებით სარგებლობის გამო ინდივიდის პასუხისმგებლობას. **ინდივიდუალური თავისუფლების არეალი სხვათა უფლებებითა და თავისუფლებებით არის შემოზღუდული**.

პიროვნების თავისუფლების სხვადასხვა სფერო განსხვავდება დაცულობის ხარისხით. ეს მათ შინაარსსა და ონტოლოგიურ ბუნებაზეა დამოკიდებული. **აბსოლუტური დაცვა აქვს მონობის, იძულებითი შრომის, წამების, ფიზიკური და ფსიქიკური ძალადობის, ღირსების დამამცირებელი მოპყრობისაგან თავისუფლებას**. სახელმწიფოს **არც იმის უფლება აქვს, რომ ასეთი დაცვისაგან დროებით დაიხიოს უკან**. მაგალითად, ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს, დროებით უარი თქვას ამ თავისუფლებათა დაცულობაზე ან შეამციროს მათი დაცულობის სტანდარტი. **აბსოლუტური დაცვით არ სარგებლობს**, მაგალითად, მიმოსვლის თავისუფლება- ის შეიძლება შეიზღუდოს ეროვნული უსაფრთხოების ამ საზოგადოებრივი უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, საცხოვრისისა – დანაშაულის აღსაკვეთად, აზრის გამოხატვის თავისუფლება – სხვათა რეპუტაციის დასაცავად და სხვა. შესაბამისად, ეს თავისუფლებანი არ სარგებლობს აბსოლუტური დაცვით.

„თავისუფლების“ მიმართ სახელმწიფოს აქვს როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური ვალდებულებანი. აბსოლუტურად დაცულ სფეროებთან დაკავშირებით ნეგატიური ვალდებულებაც აბსოლუტურია.

ადამიანის ფიზიკური თავისუფლების სფერო არ სარგებლობს აბსოლუტური დაცვით, თუმცა, ჩარევა უნდა ხორციელდებოდეს სამართლებრივი გარკვეულობისა და სამართლის უზენაესობის პრინციპების სრული დაცვით.

თავისუფლების დაკარგვა, როგორც ობიექტურ და სუბიექტურ ელემენტთა ერთობლიობა - „სუბიექტური ელემენტი“ იმას გულისხმობს, რომ დაკავება ან დაპატიმრება, თუ თავისუფლების სხვაგვარი შეზღუდვა ხორციელდება პიროვნების ნების საწინააღმდეგოდ, მისი შეგნებული თანხმობის გარეშე. „ობიექტური ელემენტი“ კი გულისხმობს ადამიანის „შეზღუდულ სივრცეში მოთავსებას არცთუ უმნიშვნელო ვადით“

თავისუფლებაში ჩარევასთან მაშინაც შეიძლება გვექნდეს საქმე, როდესაც არ არსებობს ფორმალური ბრძანება დაკავების ან დაპატიმრების თაობაზე, მაგრამ სახელმწიფოს მოქმედების ან უმოქმედობის შედეგად სწორედ ასეთი შედეგი წარმოიშობა. თავისუფლების დაკარგვად განიხილება ის შემთხვევაც, როდესაც ადამიანი მისი ნების საწინააღმდეგოდ იგზავნება დახურული ტიპის სამედიცინო დაწესებულებაში ან თავშესაფარში, რაც სოციალური გარემოსაგან მის იზოლაციას იწვევს. სახელმწიფომ შეზღუდვა თანაზომიერების პრინციპის საფუძველზე უნდა განახორციელოს. თანაზომიერების პრინციპის შეფასება მოიცავს მრავალ ელემენტს: ერთი მხრივ, საკუთრივ კანონმდებლობას, მეორე მხრივ – კანონის გამოყენების პრაქტიკას (განსაკუთრებით ფრთხილი დამოკიდებულება მართებს კანონმდებლებს სასჯელთა შეკრების წესის შემოღებისას, ასევე უვადო პატიმრობისას). სახელმწიფოს ეკისრება პოზიტიური ვალდებულებანი მაშინაც, როდესაც თავისუფლების დაკარგვა მესამე პირებისაგან წარმოდგება. იგი ვალდებულია დაუყოვნებლივ იმოქმედოს. მასვე ევალება სათანადო კომპენსაციით უზრუნველყოფა პირისა, ვინც თავისუფლება დაკარგა სახელმწიფოს არამართლზომიერი მოქმედებების შედეგად.

კანონის წინაშე თანასწორობა, უწინარესად, ყველასთვის თანაბარი უფლებებით, პრივილეგიებითა თუ იმუნიტეტებით სარგებლობის უფლებას გულისხმობს, რომლებიც თანაბრადაა დაცული კანონის საფუძველზე და, რომლებიც ასეთივე თანაბარ მოვალეობებს უკავშირდება. ადამიანთა თანასწორობის იდეამ საფუძველი ჩაუყარა ცალკე მოძღვრებას ფილოსოფიაში, რომელსაც მოგვიანებით ეგალიტარიზმი ეწოდა. ეგალიტარული დოქტრინის მიხედვით, ყველა ადამიანი თანასწორი უნდა იყოს თავისი სოციალური სტატუსით. ყველა ადამიანი თანასწორია კანონის წინაშე და გააჩნია თანაბარი სამართლებრივი დაცვა კანონის საფუძველზე. კანონის წინაშე თანასწორობა გულისხმობს მხოლოდ ადამიანთა იურიდიულ თანასწორობას. „კანონის წინაშე თანასწორობა“ არ გულისხმობს ფაქტობრივ თანასწორობას და ადამიანთა სრულ გათანაბრებას ყველგან და ყველგან. კანონის წინაშე თანასწორობა არა თუ გამორიცხავს ადამიანთა მიმართ განსხვავებულ მოპყრობას, არამედ, შესატყვის



შემთხვევებში, მოითხოვს კიდევაც ამას. ერთგვაროვანი მიდგომები გამოყენებულ უნდა იქნეს მხოლოდ ერთგვაროვანი, მსგავსი მოცემულობების მიმართ. თანასწორობის მოთხოვნა ირდევია, როდესაც მსგავსი, ერთგვაროვანი შემთხვევები განსხვავებულად განიხილება, თუკი მათ შორის არსებული მცირედი განსხვავება არ ამართლებს მათდამი განსხვავებულ მოპყრობას, ისევე როგორც, აშკარად განსხვავებული შემთხვევების ერთგვაროვანი განხილვა ასევე შეუთავსებელია თანასწორობასთან. საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული თანასწორობის პრინციპი ადამიანთა შორის ფაქტობრივი უთანასწორობის მოსპობას კი არ მოითხოვს, არამედ მხოლოდ მათ უსაფუძვლო დიფერენციაციას კრძალავს. უსაფუძვლო დიფერენციაციად არ განიხილება შემთხვევები, რომლებიც ფაქტობრივი უთანასწორობის დაძლევისაკენ არის ორიენტირებული. მაგალითად, გარკვეული შედეგებისა თუ პრიორიტეტების დაწესება დაბალგანვითარებული რეგიონების მოსახლეობისათვის, მრავალშვილიანი და ფინანსურად შეჭირვებული ოჯახებისათვის, განსხვავებული საგადასახადო რეჟიმის შემოღება შვილიანი და უშვილო ოჯახებისათვის, განსხვავებული საპენსიო ასაკის დადგენა ქალებისათვის და სხვ.

ამ მუხლის სუბიექტია „ყველა“ ადამიანი, მისი მოქალაქეობის მიუხედავად. თანასწორობის უფლებით სარგებლობენ უცხოელებიც, თუმცა ამ სფეროში თანასწორობის მოთხოვნა აბსოლუტური არ არის. უცხოელთა მიმართ საქართველოს კანონმდებლობით დაწესებული ზოგიერთი სამართლებრივი შეზღუდვა (მაგალითად, პოლიტიკური საქმიანობის უფლებისა) არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას. მე-14 მუხლი პირდაპირ შეეხება მხოლოდ ადამიანს, თუმცა, მისი მოქმედება ასევე შეიძლება გავრცელდეს კერძო სამართლის იურიდიულ პირებზეც. ამ მუხლით დაცულია ადამიანთა იურიდიული თანასწორუფლებიანობა. იგი ადამიანს უკანონო დისკრიმინაციისაგან იცავს. რასობრივ ან ეთნიკურ ნიშნებთან მიმართებით, დიფერენცირებული მოპყრობის აკრძალვა აბსოლუტურია და ამ ნიშნებით დიფერენციაცია ყველა შემთხვევაში განიხილება, როგორც უკანონო დისკრიმინაცია. კონსტიტუციის მე-14 მუხლის შინაარსი ვრცელდება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ ადამიანის ყველა უფლებასა და თავისუფლებაზე. ამ მუხლის შინაარსობრივი ფარგლების განმარტებისას ასევე უნდა დავეყრდნოთ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-14 მუხლს. დისკრიმინაციის აკრძალვა კონსტიტუციის მე-14 მუხლით, შეეხება არა მარტო სამოქალაქო და პოლიტიკურ, არამედ საქართველოს კანონმდებლობით უზრუნველყოფილ ადამიანის სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და სხვა უფლებებსაც (მაგალითად, ყველასათვის თანაბარი საპროცესო უფლებების მინიჭება, მართლმსაჯულების განხორციელებისას მხარეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი, შესაძლებლობათა თანასწორობა, თანაბარი კონკურენტული გარემოს შექმნა და სხვ.). შესაძლებლობათა თანასწორობით სარგებლობენ პოლიტიკური პარტიებიც. კონვენციის მე-14 მუხლის მოქმედების არეალში ხვდებოდა ისეთი ნიშნებით დისკრიმინაციაც, როგორიცაა, მაგალითად, სექსუალური ორიენტაცია, საქორწინო, პროფესიული და სამხედრო სტატუსი, პროფკავშირების წევრობა, პატიმრობაში ყოფნა და სხვა, ამიტომაც, კონსტიტუციის მე-14 მუხლიც ფართოდ უნდა განიმარტოს. „დისკრიმინაციის“ ცნება თავისთავად გულისხმობს

„უკანონობას“. კანონიერი დისკრიმინაცია არ არსებობს. დისკრიმინაციის ცნება აერთიანებს ორ ელემენტს: ერთი მხრივ, ადამიანთა მიმართ „განსხვავებულ მოპყრობას“ მათი ამა თუ იმ კუთვნილების გამო და, მეორე მხრივ, ასეთი მოპყრობის „უკანონობას“. დისკრიმინაცია, ეს არის შედარებით მსგავს ვითარებაში მყოფ ადამიანთა მიმართ განსხვავებული მოპყრობა ობიექტური და გონივრული გამართლების გარეშე. ასეთი გამართლება, როგორც წესი, უკავშირდება სწორედ ადამიანთა ჯგუფებს შორის არსებული ფაქტობრივი უთანასწორობისა თუ უთანაბრობის აღმოფხვრას. „განსხვავებული მოპყრობა“ ორგვარია - ერთ შემთხვევაში ის გულისხმობს ადამიანთა ცალკეული ჯგუფის მიმართ უარესად მოპყრობას, მეორე შემთხვევაში კი პირიქით, ადამიანთა ცალკეული ჯგუფის გამორჩევას და მათთვის უპირატესობის მინიჭებასა და შეღავათების მიცემას, ცხადია, ეს გარემოება მაშინ, როდესაც სუბიექტები ერთნაირ პირობებში იმყოფებიან. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მკვეთრი ხაზი გაავლო ნებადართულ განსხვავებულ მოპყრობასა და უკანონო დისკრიმინაციას შორის.

რასობრივი დისკრიმინაცია - გულისხმობს ადამიანთა დაყოფას ბიოლოგიური კრიტერიუმით. თანამედროვე ეპოქაში მიღებული არ არის ანთროპოლოგიური თავისებურებების მიხედვით ადამიანთა რასებად დაყოფა და მიჩნეულია, რომ ადამიანთა დაჯგუფება მხოლოდ გეოგრაფიული, ანდა კულტურული განსხვავებების მიხედვით შეიძლება განხორციელდეს. ეთნიკური კუთვნილება გულისხმობს ადამიანის ეთნიკურ წარმომავლობას (ქართველი, ოსი, ფრანგი, ებრაელი და ა.შ.) ეროვნული კუთვნილება - ადამიანის მოქალაქეობას. სოციალური კუთვნილება - ამა თუ იმ სოციალური ფენისადმი ადამიანის მიკუთვნებას. წარმოშობას დიდწილად განსაზღვრავს წინაპრების ვინაობა (გლეხი, თავადი, არისტოკრატია...). რასობრივი, ეთნიკური და ეროვნული კუთვნილება. ამ საფუძვლებით განსხვავებული მოპყრობა ეწინააღმდეგება ადამიანის ღირსებას. ამ ნიშნით განსხვავებულ მოპყრობას არა აქვს არავითარი პესპექტივა იმისა, რომ ობიექტურად გამართლებულად შეფასდეს. ოდნავ შერბილებულია დამოკიდებულება ეროვნული ნიშნით განსხვავებულ მოპყრობასთან მიმართებით. ასეთ დროს სახელმწიფოს განსაკუთრებით წონადი არგუმენტი ესაჭიროება (მაგ., დისკრიმინაცია არაა იმიგრანტისთვის გარკვეული შეზღუდვების დაწესება). წარმოშობა. ამ ნიშნით დისკრიმინაციის შემთხვევები ძირითადად უკავშირდება განსხვავებულ მოპყრობას კანონიერ და უკანონო ქორწინებაში დაბადებული ბავშვების მიმართ. ამგვარი განსხვავებული მოპყრობა განსაკუთრებით უკანონოდ განიხილება. სექსის, სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით დისკრიმინაციას განსაკუთრებით წონადი არგუმენტი ესაჭიროება (დისკრიმინაციად განიხილება სექსუალური უმცირესობებისთვის ბავშვის აყვანაზე უარის თქმა. de facto სექსუალური ურთიერთობა, ვერ გამოიწვევს ისეთივე უფლებების წარმოშობას, როგორსაც ოჯახის ინსტიტუტი, რომელიც წარმოადგენს არსებით წინაპირობას მარჩენალის დაკარგვის გამო პენსიის მიღებისათვის). გამართლებული ვერ იქნება განსხვავებული მოპყრობა, რომელიც მხოლოდ რელიგიურ კუთვნილებას ემყარება. საქართველოს მოქალაქეობის მისაღებად სახელმწიფო ენის დადგენილ ფარგლებში ცოდნის მოთხოვნა, არ წარმოადგენს დისკრიმინაციას ენობრივი



ნიშნით. პოლიტიკური შეხედულებების გამო დისკრიმინაციად არ განიხილება იმ პირთათვის პოლიტიკური შეხედულებების საჯაროდ გამოხატვის აკრძალვა ან შეზღუდვა, ვისაც თავიანთი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო „პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის“ დაცვა ევალებათ (მაგალითად, მოსამართლეები, სახელმწიფო მოხელეები, სამხედრო მოსამსახურეები). ასევე არ განიხილება დისკრიმინაციად ომის, ძალადობისა და სიძულვილის პროპაგანდის შეზღუდვა. რასობრივი თუ ეთნიკური სიძულვილით ჩადენილი მკვლელობის ან სხვა დანაშაულის დროს სახელმწიფოს ეკისრება განსაკუთრებული პოზიტიური ვალდებულება საქმის ეფექტური გამოძიებისა. დისკრიმინაციად განიხილება სახელმწიფოს ტოლერანტულობა სიძულვილის მოტივით განხორციელებული ძალადობისადმი. არაპირდაპირ დისკრიმინაციასთან მაშინ გვაქვს საქმე, როდესაც სახელმწიფოში არსებული ესა თუ ის წესი თუ დამკვიდრებული პრაქტიკა თანხლები შედეგის სახით იწვევს ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის არათანასწორ მდგომარეობაში ჩაყენებას. ასეთ შემთხვევებში, როგორც წესი, სახელმწიფოს არ გააჩნია დისკრიმინაციის განზრახვა, მაგრამ ის პასუხს მაინც აგებს de facto დისკრიმინაციისთვის. უკუდისკრიმინაციის პრობლემები, ჩვეულებრივ, უკავშირდება იმ სახელმწიფოებრივი პროგრამების ექსცესიურ გამოყენებას, რომელთა მიზანსაც ადამიანთა დაჩაგრული ჯგუფების მხარდაჭერა წარმოადგენს (მაგალითად, უნივერსიტეტებში უმცირესობებისათვის დაცული კვოტის დაწესება წარმოადგენს უკუდისკრიმინაციას სხვათა მიმართ, მაგრამ ეს შეიძლება გამართლდეს, თუ ეს უმცირესობა არაპროპორციულად მცირე ნაწილია სტუდენტების საერთო რაოდენობისა).

საუბრის თვედნა ბრძოლი თვედნა, რომელი გარეშე შეიქმნა დამორჩილ საზოგადოებას არსებობა.  
 საუბრის თვედნა ჯამბის არა მარტო აცხადებდა არსებობის საფუძვალს, არამედ უზრუნველყოფდა მის თავსუფლებას,  
 მისი უზრუნველყოფის და შესაძლებლობის ადგილად რეალიზაციას, ქმედების საუბარი ანუ ბრძოლის წარმოშობას.  
 ჯამბი საუბრის კონსტრუქციის რანგში არსებულ საკონსტრუქციო კონსტრუქციონების ისტორიის აწყობას  
 1921 წლის 21 თვედნის კონსტრუქციის. საჭირო რესურსებში სურთ გარეშე ჯამბი საუბრის თვედნა. საჭირო  
 ხანაში იქნება მხოლოდ საზოგადოებრივი/საქმიანი საუბრისა და ჯამბი საუბრის ისტორიის. 2010 წელს  
 კონსტრუქციის კანონი 1921 წელს შეიქმნა 21 მუხლი, კერძოდ, 1-5 პუნქტში, რომლებსაც საუბრის საუბრისა და  
 შემადგენლობის თვედნის აღიარებასა და უზრუნველყოფაზე, გარეშე, რომელ თვედნის შემადგენლობაში არს. „ჯამბი“  
 21-ე პუნქტში დაიხსენიდა, რომ ამ თვედნის შემადგენლობაში მხოლოდ იქნება არს. შემადგენლობაში არ გარეშე საუბრის  
 თვედნის არსი, 21-ე პუნქტში კი განისაზღვრა, რომ თვედნის საზოგადოებრივი საუბრის ან გარეშე  
 ათქმულების შემადგენლობაში საუბრის ჩამოშორება იქნება განხორციელდეს ხანაში, სივრცე და სამართლებრივი  
 ანაზღაურებით. ასევე განისაზღვრა, რომ ამგვარი ანაზღაურება თავსუფლებას კონსტრუქციის გარეშე და  
 მისი უზრუნველყოფა. 21-ე მუხლი 21-ე პუნქტში, კანონმდებელი ჯამბი საუბრის არსი შეიქმნა და მისი ხანაში ყოველი  
 კონსტრუქციის 21-ე მუხლი დიდია არა მხოლოდ საუბრის, არამედ მისი შემადგენლობისა და განხორციელების, ასევე, შემადგენლობის  
 თვედნის. კონსტრუქციის ჯამბი საუბრის თვედნის, მხოლოდ მისი გამოვლენის, კონსტრუქციის იქნება  
საუბრის მოთხოვნის თვედნის. საკონსტრუქციო კონსტრუქციის აღიარების საუბრის თვედნა მხოლოდ საუბრის  
 თვედნის იქნება იმისთვის გარეშე, რომელი უკვე არსი უკვე, არამედ იგი იქნება და ასევე უზრუნველყოფს საუბრის  
შემადგენლობას. ამ მუხლი დიდია მხოლოდ კანონი გზით მომზადებული საუბრის. ამ მუხლი გარეშე  
 ასევე უზრუნველყოფს ჯამბი საუბრის მოთხოვნის „არაა მოთხოვნის“ უზრუნველყოფაზე და მხოლოდ არსი და სხვადასხვა მოთხოვნის  
 უზრუნველყოფით არ შეიძლება. 1-5 პუნქტის დიდია საუბრის მოთხოვნის, ასევე, საგარეშე უზრუნველყოფის  
 რეალიზაციის. სახელობის მიერ გადისა და გადის მოთხოვნა თავისთავად გარეშე საუბრის კონსტრუქციის  
 თვედნის დიდია, ასევე, შეიქმნა შეიქმნა დიდია გარეშე უზრუნველყოფის საუბრის მოთხოვნის თვედნის  
 ამ მუხლი გარეშე სახელობის ხანაში დიდია თავი შეიქმნა საუბრის თვედნის რეალიზაციის  
 და ასევე, არაა მოთხოვნის შეიქმნა თავი სხვა, რომელი უზრუნველყოფს საუბრის დასრულების საზოგადოების  
 რეალიზაციის მოთხოვნის. ამ მუხლი გარეშე სახელობის დიდია, რომელი თვედნის მისი გარეშე  
 დიდია. რომელი საუბრის დიდია კანონმდებლის მიერ გარეშე უზრუნველყოფის და არაა მოთხოვნის, ამ შემადგენლობაში  
 საუბრის გარეშე არა თვედნის მოთხოვნის მიერ რეალიზაციის მოთხოვნის, არამედ სახელობის მიერ მოთხოვნის თვედნის  
 მოთხოვნის ხანაში შეიქმნა. არსებობს საუბრის ქმედის მოთხოვნის გარეშე. დიდია კონსტრუქციის  
 (ჯამბის თვედნის ბრძოლი თვედნის) საუბრის ჯამბი კიდევ, სახელობის მოთხოვნის = არსებობს ჯამბის  
 თვედნის, რომელი სახელობის განხორციელდება არსებობის, მისი არაა შეიქმნა. საუბრის გარეშე თავისთავად  
 შეიქმნა ხანაში არაა თავისთავად. ამ იქნება მხოლოდ, თუ სახელობის არაა ჯამბის 6



თავისუფლება, სოციალური და სპორტული და ეს უფლება-თავისუფლება თავისუფალია, მაშინ მათი შეძენა არ უნდა  
ყოფილი სხვაგვარად გამოადგინოს, მის მიერ რეგულირებული. წინადადება - სოციალური სხვაგვარად იყოფილი თანამდგ  
არ სპორტულია არის შესაფერისი უფლება, სპორტულია, დრო და გზისთვის თავის სპორტულია. სპორტული უფლება  
ამ ფუნქციონირების გამოდგინოს, ამ პროცესის თანამდგინოს, რომელი ერთი არის სპორტული უფლება თავის თავად გადავად  
ბედის სპორტულია სხვა გზისგან. სწორედ ამგვარად განვიხილოთ კანონმდებლის უფლებამოსილება, დარღვევის  
სპორტულია სამართლებრივი მხრივ. ამ მხრივად ემისი გეგმის დედინაწილი სპორტულია სპორტულია მიერ  
განვიხილოთ „დედადროს“, რომლის მიხედვითაც კანონი სპორტულია მიხედვით მისი სპორტულია არსებობს,  
მისი სპორტულია იმდენადვე მართალია, ვინაიდან სპორტულია მიხედვით მისი სპორტულია არსებობს,  
კანონმდებლის არის დედინაწილი. კანონმდებლის მიხედვით რომელიც ძირითად 200 - ში დედინაწილი კანონმდებელი  
მიხედვით მაშინ უნდა ჩვენი სპორტული უფლებაში, თუ არის მის მიხედვით, სხვაგვარად ჩვენი გავიშვით სპორტულია.  
ეს ამოგონებზე მართალია სპორტულია ჩვენში არ მოაზრებ სპორტულია შეძენა უფლება. შეძენა უფლება  
დამართის ბუნებრივი უფლება არ არის, არამედ სხვაგვარად მივიღოთ სპორტულია, ამოგონებზე დროს არ სპორტულია,  
ისევე, როგორც სოციალური და თავისუფლება, ხშირად ბუნებრივი უფლებად მიიჩნევა და ამიტომ სპორტულია  
სპორტულია შეძენა გვეძლევა სპორტულია კანონმდებლის 2/3 მიხედვით სპორტულია შეძენა, მისი განვიხილოთ და  
შესაფერისობა მიიღოს უფლება კანონმდებელი გარანტირებული უფლება. სპორტულია სპორტულია სპორტულია  
სპორტულია უფლება თავად დრო ხნის ბუნებრივი უფლებად ყოფილი. ამგვარად, სპორტულია სპორტულია მიხედვით  
სპორტულია კანონმდებელი, იმდენადვე, რომ სპორტულია სპორტულია სპორტულია უფლება, სპორტულია მიხედვით  
კანონმდებელი კანონმდებელი სპორტულია. განვიხილოთ, აგრეთვე, სპორტულია სპორტულია მიხედვით იყოფილი, რომლის  
განსაკუთრებით სპორტულია მისი 2/3 სპორტულია ვინაიდან და სპორტულია სპორტულია მისი შეძენა უფლება.  
ეს გამოდგინოს სპორტულია და სპორტულია სპორტულია კანონმდებელი. შეძენა სპორტულია გარდა იმისა, რომელია  
სპორტულია უფლება მართალია, იმდენად, რომ არის სპორტულია 2/3 მიხედვით დედინაწილი გარანტირებული, აგრეთვე  
არ სპორტულია. ამ უფლების სპორტულია. სპორტულია, როგორც ძირითად უფლება გარანტირებული არის, აგრეთვე  
გვეძლევა თითოეული შესაფერისი სპორტული უფლება, თავი დავა სხვაგვარად მიიღოს გარანტირებული  
სპორტულია, კანონმდებლის მიხედვით სპორტულია. ეს უფლება იმდენადვე უფლებით სპორტულია დროს ეს უფლება,  
რაც გვეძლევა კანონმდებლის სპორტულია მართალია კანონმდებლის შეძენა მიხედვით. 2/3 მიხედვით  
სპორტულია უფლება ისევე, როგორც ბუნებრივი უფლება, როგორც იმდენადვე და როგორც სპორტულია  
სხვაგვარად ერთ-ერთი უფლებით განვიხილოთ, სპორტულია შეძენა კანონმდებელი მიხედვით ისევე  
სპორტულია რეგულირების გამოდგინოს, რომელიც სპორტული უფლებით ყველაზე უფრო სპორტულია, როგორც იმდენადვე.  
სპორტულია და შესაფერისი უფლება ერთად ქმნის ამ სპორტულია სპორტულია არსებობს, ძირითად დედინაწილი,  
რომელიც, თავის მხრივ, დამართის კანონმდებლის მიხედვით ვსაუბრობ. 1-ე მიხედვით 195-1955 სპორტულია  
სპორტულია და შესაფერისი უფლებით, სპორტულია 2-ე მიხედვით მიხედვით სპორტულია უფლებით არსებობს, თუ  
მისი შესაფერისი უფლებით უნდა მივიღოთ. შესაფერისი უფლებით ვინაიდან სპორტულია იმდენადვე  
ყოფა, რომ შესაფერისი გარანტირებულია ერთად არ მართალია კანონი სპორტულია, როგორც სპორტულია სპორტულია  
დამართულია სპორტულია სპორტულია დროს, არამედ არ სპორტულია სპორტულია შესაფერისი 2-ე მიხედვით  
იმდენადვე რომ არის, არის ჩვენს მისი გარანტირებული შეძენა სხვაგვარად სპორტულია კანონმდებელი.







ადგილებზე სწავლებიდან სკოლებისთვის ექსპოზიციის ხორციელება სკოლების ეკონომიკისა და მდგრადი  
 განვითარების მინისტრის დამსახურების სფეროებზე და სასამართლო გადაწყვეტილებით, სხვა შემთხვევაში ორგანიზაციის ან  
 ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანიზაციის ან/და საჯარო ან კერძო სამართლის იურიდიული პირის სასტიკად.  
 ექსპოზიციის დათმობა გადაწყვეტილება იღებს მხარე. სასამართლო გადაწყვეტილება იღებს  
 თუ ეს ეხება ექსპოზიციის დათმობას. განხილვის შემდეგ ექსპოზიციის ქონება მიეწოდება მესპროექტის  
 "მეცნიერების" სფეროებს. ამ ანგარიშზე გავიანგარიშეთ, მაშინ თითოეული მხარე იფარება მისი  
 მიზნით სასამართლო. ორგანიზაციის განხილვის შემდეგ გადაწყვეტილება იღებს განხილვის ორგანიზაციის  
 მფლობელი, რომელიც კომისიის შემადგენელი წევრების, სპეციალისტების, ექსპერტების, ექსპერტების  
 ექსპერტების და მხარეების სფეროებზე და განხილვის შემდეგ ან სწავლებიდან სკოლებისთვის ექსპოზიციის  
 განხილვის, გადაწყვეტილება სკოლების მიზნით გადაწყვეტილება იღებს სკოლების ანგარიშზე, ადგილობრივი  
 ხელისუფლების სამსახურში დასაქმებული, ადგილობრივი რესპუბლიკის სამსახურში დასაქმებული ან ადგილობრივი  
 მმართველობის ორგანიზაციის, რომელიც სამოქმედო გეგმის მიხედვით იმართება. სამსახურში დასაქმებული  
 დასაქმებული ვის მიეძღვნება. სკოლების მიხედვით სკოლის ან მესპროექტის მიხედვით სკოლების  
 სამსახურში დასაქმებული. გადაწყვეტილება სათანადო ანგარიშების სკოლების სამსახურში და დასაქმებული მიხედვით  
 ანგარიშების შესახებ მიეძღვნება დასაქმებული სამსახურში.

\* ექსპოზიციის - სკოლების დასაქმებული გზით სამსახურში სხვა შემთხვევაში მიეძღვნება ან მის გარეშე.



**მუხი 24**

გამოხატვის თავისუფლება უნდა იქნას აღიარებული ყველა ადამიანისათვის, რომელიც სავსებით თავისუფალია სხვა  
თავისუფლებისაგან. ამათგან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოქალაქის თავის მოქალაქეობის მოხელეობა. გარდა  
24-ე მუხლისა, ამ თავისუფლების დაცვას განაგრძობს ქვეყნის სხვა მუხლებიც, მაგალითად, 29-19 მუხლით დაცულია  
სიყვარლის, აზრის გამოხატვის თავისუფლება. 23-ე მუხლით დაცულია ინტელექტუალური შემოქმედის თავისუფლება. სხვა მუხლებით  
დაცულია ინფორმაციის ხელისაწყოების მიხედვით 41-ე მუხლი. გამოხატვის თავისუფლების თავისუფლების აღიარება  
1991 წლის კონსტიტუციით იწყება: „ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს სიყვარული, მეტყველება ან სხვა რაიმე სახით თავისი  
აზრებით გამოხატვისა და გავრცელების მიზნით წინასწარ შედგენილიყო. ყოველი განმეორების, რომელიც იგი აქვს,  
შემხვედრება ჩვეულებრივად, ასევე აქვს სასამართლოს წინაშე. 1-ე მუხლით დაცულია სხვათაგან აზრის გამოხატვის  
გამოთქმა. აზრი მოქალაქის შემადგენელი მატერიალური (გამონათქვამები) და ფაქტობრივ გარემოება (ფაქტები), როგორც  
აზრის ჩამოყალიბების წინაპირობა, წარმოადგენს. აზრი ფაქტობრივად, სტრუქტურული შედგება ამათგან, რომელიც  
მოვლას, იდეას, ფაქტებსა და აზროვნების მიზნით. ამიტომ, აზრის თავისუფლების გამოხატვის მიზნით დასაბუთდება  
„შეფასებითი“ შეფასებების გამოთქმის თავისუფლება. აზრი არის ის, რასაც ფაქტობრივად სწავლობს. რაც შეეხება  
ფაქტობრივად იგი გამოთქმისა და სწავლების მიზნით ინტელექტუალური ურთიერთობა და ამიტომ მისი არის სწავლების  
„შეფასებითი“ მატერიალური და ფაქტობრივი. აზრის გამოხატვის თავისუფლება დაცულია მისი მოხელეობა, თუ რა  
საქმეებზე ეხება იგი. ეს უფლება მოქალაქის უფლება სხვების, სხვათაგან, აზრის გამოხატვის სატარი  
მიზნის ისახავს თუ კერძო. კონსტიტუციის მიხედვით რაიმე სახით აზრის გამოხატვის დროს მათი  
შინაგარეობისა და ურთიერთობის მოხელეობა. აზრის გამოხატვა განსაკუთრებული აქვს გამოთქმის შემხვედრება  
მოქალაქე მათში შეიძლება დაქვემდებარების შემთხვევაში, თუ მისი მოქალაქეობის გამოხატვის სახით შეიძლება  
მოიხადეს კონსტიტუციური ვალდებულება. აზრის გამოხატვის თავისუფლება ასევე გულისხმობს შემთხვევით  
თავისუფლებას. აზრის თავისუფლების ძირითადი უფლებით დაცულია შემოქმედის განხილვა. აზრის გამოთქმის  
მიზნით შემოქმედის მოხელეობის ის სწავლებები, რომლებიც ეხება მიზნით აზრი. დაცულია ნებისმიერი აზრი, მოხელეობა  
იზის, რა გავლენას ახდენს ისინი მსხვერპლებზე. აზრის გამოთქმის თავისუფლება ვრცელდება მხოლოდ არაპირდაპირ,  
ქვე-განმარტებებზე და არა შემოქმედის სხვა საშუალებებზე. დაცულია აზრი, როგორც დაცულია, თავისი  
სახითი სხვა აზრებზე შეფასების აზრი და არა აზრის იდეებითი საშუალებითი თავისუფლება. ძირითადი  
უფლებით დაცულია აზრის შეფასებითი თავისუფლება. დაცულია აზრის არა მარტო შინაარსი, არამედ მისი  
გამოხატვის ფორმა, სხვა და საშუალება, ასევე ყველა საშუალება, რომელიც ხელს უწყობს ინფორმაციის გავლენას  
და გავრცელებას. დაცულია აზრის გამოხატვის თავისუფლება, ადრევედ მიღწეის მისი ინფორმაცია, ასევე, აზრის  
გამოხატვის ადგილსა და დროს შორის. შორის და სხვა ფაქტობრივად გავრცელება ექვემდებარება მათი სხვათაგან,  
ნაშთების მქონეების უფლებებზე, მაშინ როცა მისი ნაშთების მქონეების მქონეები შეიძლება და ამის  
გავლენაზე აზრის გამოთქმის არ უნდა ექვემდებარება. აზრის დაცვა „შეფასებითი“ და „ფაქტობრივი“  
არ არის სწორი. ისინი უნდა განიხილოს მიზნობრივად, როგორც ძირითადი უფლება დაცული სხვათაგან. ფაქტობრივად  
ინტელექტუალური არსებობა, აზრი ან სწავლება. ნაშთების მქონეების მქონეების მქონეების მხოლოდ ფაქტობრივად 10  
და არა შეფასებითი გამოთქმის დაფუძნებით. ძირითადი უფლება დაცულია სხვათაგან იგივე მოახლოება  
არა მარტო სწორი, ასევე მისი ფაქტობრივი.



[illegible]



[illegible]



[illegible]







ამ უფლებებში ჩართვა ხდება მაშინ, როდესაც საჯარო ხელისუფლებამ საჯარო აქტის საფუძველზე ახდენს ასეთი ძველი წესის, რომელიც ზღაპრულ, მითითებულ ან სხვათა კონსტიტუციურ საფუძველზე განხორციელდება. მართვა არ არის  
განხილვა, რომლის ფუნქციასაც ეს სჯობს და საჯარო მოქალაქის საჯარო ინტერესების, რაღაც ინტერესების არ  
არის. გადაწყვეტილების ნდობისგან, მაგრამ, ისეთი მთავარი, რომ ამის საფუძველზე ნებისა შედგენილი ან შედგენილი  
მისი გადაწყვეტილების ფორმის შესახებ, უკვე მართვა. 1-3 პუნქტის გადაწყვეტილებით შემოღება ვიდეო 20-21 პუნქტის  
1-2 და 2-2 პუნქტში. 20-21 პუნქტის იდეის მიხედვით კანონის დარღვევებიდან და/ან ა.ი. ჩართვა ფორმულირება  
უნდა განხორციელდეს კანონის საფუძველზე, ხოლო მართლაც მართვა უნდა ამტკიცებოდეს დამატებითი საბუთებით,  
აქედანვე საქმის უმჯობესობის ან საზოგადოებრივი ინტერესების ... ამის, ფორმულირების შესაძლებლობა:  
უფლებებისგან (ესაქველზე) საჯარო მოქალაქის მიერ აქტიურად აქტიურად აქტიურად აქტიურად აქტიურად, ამიტომ, კანონი  
უნდა იყოს განუყოფელი, კანონმდებელი დამოუკიდებელი საზოგადოებისთვის აქედანვე საქმის უმჯობესობისთვის  
შემოღებას უნდა მხოლოდ კანონის შესაძლებლობა და ამ მიზნით, რომ მიღებული იყოს სამართალი ნაკლებ (მაგ., შეტყობის-მნიშვნელო-  
ვანი ხელისუფლების საჯარო ან საჯაროობის ფორმის გადაწყვეტილება, მაგრამ მიღებული გადაწყვეტილება და შემოღების ფორმისგან  
უნდა მიმოსვლის საფუძველზე უფლებების დარღვევა. აქედანვე განხილვა დამატებითი შეზღუდვა საჯარო გზის ხელისუფლების  
მიმართება). საზოგადოებრივი ინტერესებისთვის შემოღება - მაგ., რეალურად და ჩამოტრიალვის განხორციელება  
ნორმაში კანონის დარღვევის იმისა, საზოგადოებრივი ინტერესის დაცვა და საჯაროობის მიზნით რეგულირება.  
განხილვის დაცვის ფორმულირება - მაგ., ვაკანდროს განხორციელება აქტიური პირის შესახებ და აქტიური  
მთავრობის კანონი. „საზოგადოებრივი ინტერესების შესახებ“ და „სამართალი დამატებითი შესახებ“ კანონი შეიქმნა  
შემოღების მიზნისთვის. განხილვის დაცვის დაცვა - მაგ., საჯაროობის შესახებ უარი შეიქმნა  
ეფესი ასე დაეშავეს, რომლის მიზნაც მიზნების მიხედვით სხვა სამართლებრივი ფუნქცია სურს. შეიქმნა განხილვის  
დაცვითი, როგორც: დამატებითი, საჯაროობის კანონმდებელი, დამატებითი, დამატებითი, დაცვითი და დაცვითი  
დაცვითი არის. მართვის დამატებითი განხორციელების მიზნით - მაგ., უკლებლივ საჯაროობის გაცემა შეიქმნა უარი  
ეფესი თუ: საჯაროობის მიერ მიღებული შესაძლებელი გადაწყვეტილება, თუ გადაწყვეტილება შეიქმნა - საჯარო  
მიხედვით და საჯაროობის გადაწყვეტილება, თუ ასე არიან ამ კანონმდებელი უმჯობესობის მიერ დამატებითი  
მიჯნობის - მიჯნობის შესახებ. ასევე საჯაროობის მოქალაქის შესახებ უარი ეფესი საჯაროობის დამატებითი გადაწყვეტილება  
თუ იგი იქნება სამართლებრივი როგორც: მიერ. ნებისმიერი ჩართვა დაცვის საჯაროობის უნდა შეიქმნა დაცვითი  
მიხედვით. 20-21 პუნქტის სხვა საფუძველზე შეიქმნა შემოღების, შეიქმნა უფლებების (ეს უფლება დაეშავეს)  
ჩართვის უფლება ასევე 46-ე პუნქტის 1-ე პუნქტის დაცვითი ან სამართალი დამატებითი არსებობის.  
ფორმულირება შემოღება შემოღების დაცვის არსებობის იდეის მიხედვით.



### მუხლი 23

23-ე მუხლი თითქმის მთლიანად მოიცავს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-10 მუხლსა და ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის 27-ე მუხლს ინტელექტუალური შემოქმედების თავისუფლების, შემოქმედებითი თავისუფლების სფეროში ჩაურევლობისა და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის უზრუნველყოფის მხრივ.

კონსტიტუციის 23-ე მუხლით განმტკიცებულია ისეთი სოციალურ-ეკონომიკური ხასიათის უფლებები და თავისუფლებები, როგორიცაა შემოქმედების თავისუფლება და შემოქმედებით პროცესში ჩაურევლობა. საკუთრების უფლება აღიარებული და უზრუნველყოფილია საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლით, რომლის მიხედვითაც: „დაუშვებელია საკუთრების, მისი შეძენის, გასხვისების ან მემკვიდრეობის მიღების საყოველთაო უფლების გაუქმება“. ზოგადად, საკუთრების დაცვაში იგულისხმება ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა. ინტელექტუალური საკუთრება იმ იურიდიულ ნორმათა ერთობლიობაა, რომლებიც განამტკიცებს და იცავს შემოქმედებითი ნიჭით გამორჩეული პირების არამატერიალური და მატერიალური სიკეთეების კუთვნილებას და აწესრიგებს განსაკუთრებული უფლებების საშუალებებსა და ფარგლებს.

შემოქმედება ადამიანის ისეთ მოღვაწეობად განიხილება, რომლის შედეგადაც იქმნება ახალი ქმნილება. შემოქმედებად განიხილება შექმნის ან გამოგონების აქტი, რომლის შედეგადაც იქმნება ორიგინალური, ინოვაციური ან წარმოსახვითი პროდუქტი. ორიგინალობის, განმასხვავებლობის, სიახლის ხარისხი განსაზღვრავს შემოქმედების დონეს. სწორედ ამ კრიტერიუმებითაა შესაძლებელი ქმნილების, ობიექტის მიკუთვნება ინტელექტუალური შემოქმედების, შემოქმედების თავისუფლების თუ უშუალოდ ინტელექტუალური საკუთრებისადმი. ინტელექტუალური შემოქმედების თავისუფლება სწორედ შემოქმედების თავისუფლებას გულისხმობს, მაგრამ ასეთ თავისუფლებაში არ იგულისხმება შემოქმედების შედეგის გავრცელება. მხატვარს აქვს უფლება, ნებისმიერი რამ დახატოს, მაგრამ ამ ნახატის გავრცელება დამოკიდებულია უკვე სხვა წესებზე. ეს შეიძლება იყოს გარკვეულ ადგილებში შემოქმედების შედეგის ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე გავრცელების სპეციალური ლიცენზია, აგრეთვე საავტორო უფლებების დაცვა და სხვ. მხატვარს შეუძლია პიკასოს ნაწარმოების ასლის შექმნა, მაგრამ შემდგომ მისი გაყიდვა გარკვეული უფლებების დაცვასთან ან დარღვევასთან იქნება დაკავშირებული, მათ შორის – საავტორო უფლებებთან. განასხვავებენ „თავისუფალი გამოხატვის“ სამ ძირითად დაცვად ტიპს: პოლიტიკურ, შემოქმედებით და კომერციულ გამოხატვას. შემოქმედებითი გამოხატვის სუბიექტებად ითვლებიან ქმნილების შემქმნელები, წარმომდგენები, გამავრცელებლები ან გამომფენები. შემოქმედებით ხელოვნებასა და შემოქმედებით გამოხატულებას, ისევე როგორც მის გავრცელებას, უდიდესი წვლილი შეაქვს მოსაზრებებისა და შეხედულებების გაცვლაში. ხელოვნება ეხმარება არა მარტო საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებას, არამედ გამოხატავს მას და შეუძლია დაანახოს საზოგადოებას თანამედროვეობის უმთავრესი



საკითხები. მართალია, შემოქმედების თავისუფლება გულისხმობს როგორც სახელმწიფოს, ისე ნებისმიერი პირისაგან მის მიღებას ისეთად, როგორიც არის, მაგრამ ეს არ ნიშნავს გარკვეული წესებისა და მიღებული ნორმების დარღვევას.

ინტელექტუალური საკუთრება სამართლის დარგია, რომელიც განსაზღვრავს და იცავს ინტელექტუალურ-შემოქმედებით საქმიანობასთან დაკავშირებულ შემოქმედითა მორალურ (პირად არაქონებრივ) და ქონებრივ უფლებებს. ინტელექტუალური საკუთრება ვრცელდება ადამიანის გონების ნაყოფზე, ინტელექტუალურ ქმნილებებზე. ამასთან, საკუთრებას წარმოადგენს არა ასლი, არამედ მასში ასახული ინფორმაცია. ინტელექტუალური საკუთრება იყოფა ორ ნაწილად: „საავტორო უფლებად“ და „სამრეწველო საკუთრებად“. ინტელექტუალური საკუთრება მოიცავს უფლებებს, რომლებიც ეხება: 1. ლიტერატურულ, მხატვრულ და სამეცნიერო ნაწარმოებებს; 2. მსახიობთა შესრულებებს, ფონოგრამებსა და საეთერო მაუწყებლობის პროგრამებს; 3. გამოგონებებს ადამიანის საქმიანობის ყველა სფეროში; 4. სამეცნიერო აღმოჩენებს; 5. სამრეწველო ნიმუშებს (დიზაინს); 6. სასაქონლო და მომსახურების ნიშნებს, საფირმო სახელწოდებებსა და სხვა კომერციულ აღნიშვნებს; 7. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისგან დაცვასა და სამრეწველო, სამეცნიერო, ლიტერატურულ ან მხატვრულ სფეროში ინტელექტუალური საქმიანობის სხვა შედეგს.

საავტორო უფლებები ინტელექტუალური საკუთრების ერთ-ერთი სფეროა, რომელიც იცავს ნაწარმოების ავტორთათვის მინიჭებულ უფლებებს ლიტერატურის, მეცნიერებისა და ხელოვნების დარგში. „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოში მოქმედი კანონი იცავს საავტორო და მომიჯნავე, აგრეთვე, მონაცემთა ბაზის დამამზადებლის უფლებებს. საავტორო უფლებები ესაა: იმ საავტორო ქონებრივ და პირად არაქონებრივ უფლებებთან დაკავშირებული ურთიერთობები, რომლებიც წარმოიშობა მეცნიერების, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებთა შექმნისას და გამოყენებისას; მომიჯნავე უფლებები კი შემსრულებლის, ფონოგრამის, ვიდეოგრამის დამამზადებლისა და მაუწყებლობის ორგანიზაციის საავტორო უფლებების მომიჯნავე უფლებებთან დაკავშირებული ურთიერთობებია. „მომიჯნავე უფლებები“ კი გულისხმობს გარკვეულ უფლებებს, რის საფუძველზეც ავტორებსა და სხვა პირებს შეუძლიათ, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, მესამე პირებს ნება დართონ ან აუკრძალონ თავიანთი ნაწარმოების გამოყენება. მომიჯნავე უფლებები გულისხმობს საავტორო უფლებებთან ახლოს მდგომ, მოსაზღვრე უფლებებს, რომლებიც დაკავშირებულია ლიტერატურის, მეცნიერებისა და ხელოვნების ნაწარმოებების გამოყენებასთან. მომიჯნავე უფლებათა სუბიექტები არიან შემსრულებლები, ფონოგრამისა და ვიდეოგრამის დამამზადებლები და მაუწყებლობის ორგანიზაციები.

სამრეწველო საკუთრების ობიექტებია: გამოგონება; სასარგებლო მოდელი; დიზაინი; სასაქონლო და მომსახურების ნიშნები; სხვა კომერციული აღნიშვნები (გეოგრაფიული აღნიშვნები, საფირმო სახელწოდება, სავაჭრო კაზმულობა); სხვა ობიექტები – მცენარეთა და ცხოველთა ახალი ჯიშების დაცვა (სასელექციო მიღწევა); არაკეთილსინდისიერი



კონკურენციისგან დაცვა; სამეწარმეო-კომერციული საიდუმლოება (ნოუ-ჰაუ); ინტელექტუალური მიკროსტრუქტურების ტოპოლოგია; დომენი; გულდელი.

ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტის შეცნობა და შექმნა შესაძლებელია მხოლოდ შემეცნებითი საქმიანობის შედეგად. შემეცნებითი საქმიანობა, თავის მხრივ, შემოქმედებით საქმიანობას ნიშნავს. „ინტელექტუალური საქმიანობა“ შემოქმედების გარეშე არ არსებობს. ინტელექტუალურ საკუთრებას როგორც ქართველი, ისე უცხოელ მეცნიერთა დიდი ნაწილი საკუთრების უფლებად მიიჩნევენ. მეცნიერები თვლიან, რომ ინტელექტუალურ საკუთრებაზე (განსაკუთრებული) უფლებები და სანივთო საკუთრებითი უფლებები მსგავსია, მაგრამ ინტელექტუალურ საკუთრებაში, სანივთო საკუთრებისგან განსხვავებით, ქონებრივი უფლებები შემოფარგლულია დროით და/ან ტერიტორიით. მაგალითად, გამოგონებაზე პატენტი მოქმედებს იმ ქვეყნის ტერიტორიაზე, სადაც იგი გაიცა. ნაწარმოების ავტორის ქონებრივი უფლებები კი მოქმედებს მის სიცოცხლეში და გარდაცვალებიდან 70 წლის განმავლობაში. არაქონებრივი უფლებები უვადო და განუსხვავებელი უფლებებია. ეს უფლებები წარმოიშობა საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან დაკავშირებით. როდესაც საავტორო უფლებებთან გვაქვს საქმე, ყოველთვის უნდა დაკონკრეტდეს უფლებების სახე - იგი ქონებრივია თუ არაქონებრივი, რადგანაც ორივე არსებობს. სამრეწველო საკუთრების ობიექტები კი ძირითადად ქონებრივ უფლებებს წარმოშობს.

საავტორო უფლებებით შესაძლებელია ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგის და არა იდეის დაცვა. შედეგში იგულისხმება ნაწარმოების ორიგინალობა (ან ინდივიდუალობა). საავტორო უფლება ვრცელდება მეცნიერების, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებებზე. საავტორო უფლებების წარმოშობისთვის არაა აუცილებელი ნაწარმოების რაიმე სახით რეგისტრირება. საავტორო უფლება წარმოიშობა ნაწარმოების შექმნისთანავე. შექმნილად კი ჩაითვლება ნაწარმოები, რომელიც გამოხატულია რაიმე ობიექტური ფორმით, რაც მისი აღქმისა და რეპროდუცირების საშუალებას იძლევა. ზეპირი ფორმით გამოთქმული ნაწარმოებიც დაცულია საავტორო უფლებით. საავტორო უფლებით არ შეიძლება იქნეს დაცული : ოფიციალური დოკუმენტები (კანონები, სასამართლოს გადაწყვეტილებები, ადმინისტრაციული და ნორმატიული ხასიათის სხვა ტექსტები), აგრეთვე მათი ოფიციალური თარგმანები; სახელმწიფოს ოფიციალური სიმბოლოები (დროშა, გერბი, ჰიმნი, ჯილდოები, ფულის ნიშნები, სახელმწიფოს სხვა ოფიციალური ნიშნები და სიმბოლოები); ინფორმაციები ფაქტებისა და მოვლენების შესახებ. ნაწარმოების ავტორი შეიძლება იყოს მხოლოდ ფიზიკური პირი, რომლის ინტელექტუალური შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგად შეიქმნა ნაწარმოები. ავტორი პირველადი საავტორო უფლების მფლობელია. იურიდიული პირი არ წარმოადგენს ავტორს, მას შეიძლება ჰქონდეს საავტორო უფლებები. საავტორო უფლებათა სუბიექტია როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი, რომელიც შეიძლება იყოს ავტორი, თანავტორი, შემდგენელი, გადამმუშავებელი, გამომცემელი, სამსახურებრივი ნაწარმოების დამსაქმებელი ან შემკ-ვეთი, პროდიუსერი.



სამრეწველო საკუთრების ობიექტები შექმნილია სამეწარმეო და ტექნიკური შემოქმედების შედეგად. გამოგონება და სასარგებლო მოდელი ინტელექტუალური საკუთრების ისეთი ობიექტებია, რომლებიც იქმნება შემოქმედებითი შრომის შედეგად, მაგრამ **დაცვას ექვემდებარება მხოლოდ ისეთი ქმედებები, რომელიც დამზადებულია სამრეწველო წესით ან გამოსაყენებელია მრეწველობაში**. გამოგონებაზე გაიცემა პატენტი, რომელიც მის მფლობელს უდასტურებს განსაკუთრებულ უფლებას. პატენტზე უფლება ირდევია, როდესაც მესამე პირები იყენებენ გამოგონების ფორმულაში მოყვანილ შედეგს პატენტის მფლობელის ნებართვის გარეშე. გამოგონების პატენტის მოქმედების ვადაა **20 წელი, ხოლო სასარგებლო მოდელის პატენტის – 10 წელი**. სამრეწველო საკუთრების ობიექტია დიზაინი. დიზაინის სამართლებრივ ფარგლებს განსაზღვრავს მისი **გამოსახულება**. დიზაინის დარეგისტრირების შემთხვევაში მასზე გაიცემა **მოწმობა**, რომელიც ადასტურებს დიზაინის რეგისტრაციის ფაქტს. დიზაინზე განსაკუთრებული უფლება აქვს დიზაინის მფლობელს – პირს, რომლის სახელზედაცაა დარეგისტრირებული დიზაინი. დიზაინის რეგისტრაცია შეიძლება განხორციელდეს **რამდენიმე 5-წლიანი პერიოდით, მაგრამ არა უმეტეს 25 წლისა**. სამრეწველო საკუთრების ობიექტია **სასაქონლო ნიშანი**. იგი **განმარტებულია, როგორც სიმბოლო ან სიმბოლოთა ერთობლიობა, რომელიც განასხვავებს ერთი საწარმოს საქონელს ან/და მომსახურებას, მეორე საწარმოს საქონლის ან/ და მომსახურებისაგან**. რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანზე გაიცემა მოწმობა, რომელიც ადასტურებს მისი მფლობელის განსაკუთრებულ უფლებებს. სასაქონლო ნიშნის მოქმედების ვადა **გრძელდება 10 წელი, რომელიც შეიძლება გაგრძელდეს შემდგომი 10 წლით ჯერადობის შეუზღუდავად**. სასაქონლო ნიშნის მფლობელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი. სამრეწველო საკუთრების ობიექტია საქონლის **ადგილწარმოშობის დასახელება და გეოგრაფიული აღნიშვნა**. ადგილწარმოშობის დასახელება ესაა გეოგრაფიული ადგილის, რეგიონის, გამონაკლის შემთხვევაში ქვეყნის თანამედროვე ან ისტორიული სახელი. გეოგრაფიული აღნიშვნა არის სახელი ან სხვა რაიმე სიმბოლო, რომელიც მიუთითებს გეოგრაფიულ ადგილზე. ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის **რეგისტრაცია უფადაა**. სამრეწველო საკუთრების დაცვის შემადგენელ ნაწილად **1900 წელს ბრიუსელის დიპლომატიურ კონფერენციაზე** აღიარებულ იქნა **არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისგან დაცვა**. სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის მე-10<sup>bis</sup> მუხლით, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტს შეადგენს ნებისმიერი კონკურენციის გაწევის აქტი, რომელიც ეწინააღმდეგება სამეწარმეო თუ კომერციული საქმიანობის პატიოსან ჩვევებს. **კერძოდ, იკრძალება**: ა. ყველა ისეთი ქმედება, რომელმაც რაიმე სახით შეიძლება გამოიწვიოს აღრევა კონკურენტის საწარმოსთან, საქონელთან ან სამრეწველო თუ კომერციულ საქ- მიანობასთან; ბ. ვაჭრობასთან დაკავშირებული ისეთი ხასიათის ყალბი განცხადებები, რომლებმაც შეიძლება უნდობლობა გამოიწვიოს კონკურენტის საწარ- მოს, საქონლის ან სამრეწველო თუ კომერციული საქმიანობისადმი; გ. ისეთი მითითებები ან განცხადებები, რომელთა გამოყენებამ ვაჭრობისას შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს საზოგადოებრიობა საქონლის ბუნების, წარმოების ტექნოლოგიის, მახასიათებლების, დანიშნულებისათვის ვარგისიანობის ან ხარისხის შესახებ.



საქართველოს კონსტიტუციის 23-ე მუხლის მე-2 პუნქტით განმტკიცებულია შემოქმედებით პროცესში ჩაურევლობა და ცენზურის დაუშვებლობა. არავის, პირველ რიგში კი სახელმწიფოს, არ აქვს უფლება, ჩაერიოს ნებისმიერ შემოქმედებით საქმიანობაში, უკარნახოს შემოქმედს შესაქმნელი ქმნილების გამოხატვის რაიმე პირობა ან სტანდარტები. შემოქმედებითი საქმიანობა შეიძლება სხვადასხვა სახის იყოს. შემოქმედების ძირითადი სახეებია: სამეცნიერო, ტექნიკური და მხატვრული შემოქმედება. შემოქმედებით საქმიანობის სფეროში ცენზურის დაუშვებლობა კონსტიტუციური აკრძალვაა. ცენზურა ლათინური სიტყვაა და შეფასებას, გადაწყვეტას გულისხმობს. იგი ნიშნავს ხელისუფლების მეთვალყურეობას ნაწარმოებზე და გადაცემებზე, კერძო მიმოწერის და სხვ. შემოწმებას, რათა არ დაუშვან ან შეზღუდონ ხელისუფლებისთვის მიუღებელი და მავნე ინფორმაციის გავრცელება. შემოქმედებით საქმიანობაში არა მარტო ცენზურა, არამედ ფარული ცენზურაც კი დაუშვებელია. ფარული ცენზურა შეიძლება შედარებით პატარა ჯარიმის დადებით გამოიხატოს. მიუხედავად ამისა, ჯარიმა უთანაბრდება ცენზურას, რასაც შეუძლია ამგვარი გამოხატვის სურვილი ჩაუხშოს ავტორს მომავალში". აღსანიშნავია, რომ ცენზურა საქართველოს კონსტიტუციის 24-ე მუხლშიცაა ნახსენები, იმ განსხვავებით, რომ 23-ე მუხლში ცენზურა შემოქმედების თავისუფლებას და ამ საქმიანობაში ჩარევას და შეზღუდვას ეხება, ხოლო 24-ე მუხლში – მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ გავრცელებულ ფაქტებსა და მოვლენებს. კონსტიტუციის 23-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემოქმედების თავისუფლების შეზღუდვა და მასზე ცენზურის გამოცხადება საგანგებო მდგომარეობის დროსაც კი არ შეიძლება. ცენზურის კონსტიტუციური აკრძალვის ძირითადი სუბიექტები არიან სახელმწიფო ორგანოები, საჯარო მოხელეები.

საქართველოს კონსტიტუციის 23-ე მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებულია ის გამონაკლისი შემთხვევები, როცა შეიძლება შემოქმედებით ნაწარმოებზე გარკვეული შეზღუდვების დაწესება, რაც გამოიხატება ნაწარმოების დაყადაღებასა და მის გავრცელებაში. 23-ე მუხლის მე-3 პუნქტი არავითარ წინააღმდეგობაში არ მოდის ამავე მუხლის წინა პუნქტებთან, რადგან საკუთრების თავისუფლებასა და შემოქმედებით პროცესში ჩაურევლობას გულისხმობს, ოღონდ იქვე განმარტავს, რომ ასეთი გავრცელება არ უნდა ლახავდეს სხვა ადამიანის უფლებებს. საქართველოს კონსტიტუციის 23-ე მუხლით გათვალისწინებული შეზღუდვები სრულ შესაბამისობაშია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8-მე-11 მუხლებით განმტკიცებულ უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვის შესაძლებლობასთან. კონვენციით არაა განსაზღვრული არც ინტელექტუალური საკუთრება, არც შემოქმედებითი პროცესი და საქმიანობა. ეს საკითხები მოიაზრება კონვენციის მე-10 მუხლში და იგი გამოხატვის თავისუფლებაში ერთიანდება. იდეა უფრო ფართო გაგებით განიხილება და მოიცავს არა უშუალოდ იდეას (ჩანაფიქრს), რომელიც არ შეიძლება შემოქმედების შედეგი იყოს, არამედ ამ იდეის განხორციელების საშუალებასაც, რომელიც შეიძლება იყოს შეხედულების, აზრის გამოხატვის თავისუფლება, ინფორმაციის მიღება და გავრცელება. აქვე მითითებულია, რომ სახელმწიფოს შეუძლია მოახდინოს გარკვეული შეზღუდვები (ლიცენზირება) რადიომაუწყებლობის, ტელევიზიისა და



კინემატოგრაფიულ საქმიანობასთან დაკავშირებით. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენციისაგან განსხვავებით, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია უფრო მკაფიოდ გამოხატავს (27-ე მუხლი) შემოქმედთა უფლებების დაცვას: „1. ყოველ ადამიანს აქვს საზოგადოების კულტურულ ცხოვრებაში თავისუფლად მონაწილეობის, ხელოვნებით ტკბობის, მეცნიერულ პროგრესში მონაწილეობისა და მისი სიკეთით სარგებლობის უფლება. 2. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, დაიცვას თავისი მორალური და მატერიალური ინტერესები, რომლებიც მისი ავტორობით შექმნილი მეცნიერული, ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოების შედეგს წარმოადგენს“. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი საქართველოს კონსტიტუციაში 23-ე და 24-ე მუხლებშია გაწერილი.

სახელმწიფოს ჩარევა შემოქმედებითი ნაწარმოების შეზღუდვაზე კანონიერად ჩაითვლება, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ აკმაყოფილებს კანონიერი შეზღუდვის სამივე პირობას: ა) იყოს კანონის შესაბამისად ან კანონით გათვალისწინებული; ბ) ემსახურებოდეს კანონიერ მიზანს, რაც გათვალისწინებულია კონკრეტული მუხლით; გ) იყოს აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში. სამივე მოთხოვნის შესრულებაზე მტკიცების ტვირთი ეკისრება სახელმწიფოს. კონსტიტუციის 23-ე მუხლის მე-3 პუნქტით, შეზღუდვის საფუძველია სხვა ადამიანის კანონიერი უფლებების შელახვა-დარღვევა. უფლების შეზღუდვა აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი გამოწვეულია მწვავე საზოგადოებრივი საჭიროებით, შემოქმედებითი ნაწარმოების ასლების გავრცელების უფლების შეზღუდვა საზოგადოებრივი მორალის, მათ შორის, რელიგიური მორალის დასაცავად ძალიან ხშირად გამოიყენება.

საქართველოს კონსტიტუციის 23-ე მუხლით გათვალისწინებული შეზღუდვები სპეციალურ კანონებშია გაწერილი. საავტორო, მომიჯნავე და მონაცემთა ბაზის დამამზადებლების უფლებათა დარღვევა იწვევს სამოქალაქო, ადმინისტრაციულ და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. სპეციალური კანონით განსაზღვრულია ნაწარმოების გამოყენების ისეთი საშუალებები, რომლებიც ჩაითვლება უფლებათა დარღვევად. „სავტორო და მომიჯნავე უფლებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად: „სასამართლოს შეუძლია გამოიტანოს გადაწყვეტილება ნაწარმოების, ფონოგრამის, ვიდეოგრამის ან მონაცემთა ბაზის კონტრაფაქციული ასლების, აგრეთვე, მათი რეპროდუცირებისათვის ან ტექნოლოგიური საშუალებების გვერდის ავლისათვის საჭირო მასალის, მოწყობილობის ან მისი კომპონენტის ჩამორთმევის შესახებ. ნაწარმოების, ფონოგრამის, ვიდეოგრამის ან მონაცემთა ბაზის კონტრაფაქციული ასლები შეიძლება გადაეცეს უფლების მფლობელს მისი მოთხოვნით. ნაწარმოების, ფონოგრამის, ვიდეოგრამის ან მონაცემთა ბაზის კონტრაფაქციული ასლები, რომლებიც არ იქნა გამოთხოვილი უფლების მფლობელთა მიერ, აგრეთვე, მათი რეპროდუცირებისათვის ან ტექნოლოგიური საშუალებების გვერდის ასავლელად საჭირო მასალა, მოწყობილობა ან მისი კომპონენტი, ექვემდებარება განადგურებას სასამართლოს გადაწყვეტილების შესაბამისად“.



ყადაღის დადებას შეიძლება დაექვემდებაროს არა მარტო თვით ნაწარმოების ასლები, არამედ ასლების დასამზადებელი დამხმარე მოწყობილობები და სხვა მასალებიც: საქმის არსებითად განხილვამდე სასამართლოს ან მოსამართლეს ერთპიროვნულად შეუძლია გამოიტანოს განჩინება ნაწარმოების, მომიჯნავე უფლების ობიექტის ან მონაცემთა ბაზის ყველა იმ ასლზე ყადაღის დადებისა და ამოღების შესახებ, რომლის მიმართაც არსებობს საფუძვლიანი ვარაუდი, რომ ის კონტრაფაქციული ასლია, აგრეთვე იმ მასალის, მოწყობილობის ან მისი კომპონენტის მიმართ, რომელიც განკუთვნილია მისი დამზადების, რეპროდუცირებისა და ტექნოლოგიური საშუალებების გვერდის ავლისათვის. საავტორო, მომიჯნავე და მონაცემთა ბაზის დამამზადებლის უფლებების დარღვევის შესახებ საკმარისი მონაცემების არსებობისას, რომლებისთვისაც გათვალისწინებულია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, გამომძიებელი ან სასამართლო ვალდებულია, მიიღოს ზომები წაყენებული ან შემდგომში შესაძლო სამოქალაქო სარჩელის უზრუნველსაყოფად შემდეგი ნივთების ძიების და მათზე ყადაღის დადების გზით: ა) ნაწარმოების, მომიჯნავე უფლების ობიექტის ან მონაცემთა ბაზის ასლები, რომელთა მიმართაც არსებობს საფუძვლიანი ვარაუდი, რომ ისინი კონტრაფაქციული ასლებია; ბ) მასალა, მოწყობილობა ან მისი კომპონენტი და სხვა ტექნიკური საშუალებები, რომლებიც განკუთვნილია კონტრაფაქციული ასლების დამზადებისა და რეპროდუცირებისათვის, აგრეთვე, ტექნოლოგიური საშუალებების გვერდის ავლისათვის; გ) დოკუმენტები, ანგარიშები და სხვა ნივთები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მტკიცებულებად სასამართლო განხილვისას. საავტორო, მომიჯნავე და მონაცემთა ბაზის დამამზადებლის უფლების მფლობელს უფლება აქვს დამრღვევისაგან მოითხოვონ: ა) უფლების აღიარება; ბ) უფლების დარღვევამდე არსებული მდგომარეობის აღდგენა და იმ მოქმედების აღკვეთა, რომელიც არღვევს უფლებას ან ქმნის მისი დარღვევის საფრთხეს; გ) ზიანის ანაზღაურება, მიუღებელი შემოსავლის ჩათვლით; დ) ზიანის ანაზღაურების ნაცვლად, იმ შემოსავლის ჩამორთმევა, რომელიც დამრღვევმა მიიღო მათი უფლებების დარღვევის შედეგად; ე) ზიანის ანაზღაურებისა და შემოსავლის ჩამორთმევის ნაცვლად, კომპენსაციის გადახდა, რომლის ოდენობასაც განსაზღვრავს სასამართლო. ამასთან, კომპენსაცია არ უნდა იყოს დარღვეული უფლების კანონიერად გამოყენების შემთხვევაში უფლების მფლობელის მიერ მისაღები ფულადი ანაზღაურების ათმაგ ოდენობაზე ნაკლები; ვ) მათი უფლებების დაცვასთან დაკავშირებული სხვა ზომების მიღება, რომლებიც გათვალისწინებულია საქართველოს კანონმდებლობით. „გ“-„ე“ პუნქტებით გათვალისწინებული ზომები გამოიყენება უფლების მფლობელის არჩევით



## მუხლი 25

გამოხატვის თავისუფლების უფლება დემოკრატიული საზოგადოების ფუნდამენტური და ფუნქციური ელემენტია. დემოკრატიული და პლურალური საზოგადოების საზრდოა აზრთა ვერბალური დაპირისპირება. საჯარო დისკუსიისა და აზრთა სხვადასხვაობის ერთ-ერთი არსებითი შემადგენელი ნაწილია აზრის ერთობლივი გამოხატვა. შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება არ არის აბსოლუტური ხასიათის. ამ უფლების, ისევე, როგორც გამოხატვის თავისუფლების სხვა ფორმების შეზღუდვა დასაშვებია კონსტიტუციით გათვალისწინებული ლეგიტიმური საფუძვლის არსებობის, სხვა კონსტიტუციური უფლებებისა და პრინციპების უზრუნველყოფის მიზნით.

შეკრების უფლება კონსტიტუციურ რანგში თავდაპირველად ჯერ კიდევ საქართველოს პირველ კონსტიტუციაში გვხვდება. საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციით აღიარებული იყო საჯაროდ და უიარაოდ „როგორც ჭერქვეშ, ისე გარეთ“ შეკრების უფლება.

საბჭოურ საქართველოში კი პირველად, 1937 წლის კონსტიტუციით დაფიქსირდა კრებების, მიტინგების, მსვლელობებისა და დემონსტრაციების თავისუფლება თუმცა, ეს უფლება საბჭოთა საქართველოში მხოლოდ დეკლარაციული, ილუზორული ხასიათის იყო და პრაქტიკაში იგი თითქმის არ იყო გამოყენებული.

შეკრების (მანიფესტაციის) უფლება კონსტიტუციის 24-ე მუხლით დაცულ სფეროს იმდენად უკავშირდება, რამდენადაც ის აზრის გავრცელების ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს. ადამიანთა თავყრილობას (მსვლელობას), რომელიც მოკლებულია იდეას, არ ემსახურება აზრის, ინფორმაციის გაზიარებას ან გავრცელებას, არაფერი აქვს საერთო კონსტიტუციით დაცულ შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებასთან. კონსტიტუციის 25-ე მუხლი, რომელიც ადამიანთა ჯგუფის მიერ აზრის გამოხატვის კოლექტიურ შესაძლებლობას იცავს, კონსტიტუციის 24-ე მუხლის გაგრძელებაა.

თუმცა, 26-ე მუხლში 25-ესაგან განსხვავებით, გარანტირებულია არა დროის გარკვეული მო- ნაკვეთის განმავლობაში შეკრება, არამედ, პირიქით. 26-ე მუხლი უზრუნველყოფს ერთიანი აზრის, სიტყვის და მსოფლმხედველობის გამოხატვის გამო ადამიანთა მდგრად და ხანგრძლივ ერთობლიობას.

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლით დაცული სფერო მოიცავს ნებისმიერი შინაარსისა (როგორც პოლიტიკური, ისე საზოგადოებრივი საკითხები, ან, საერთოდ აპოლიტიკური) და მიზნს მქონე შეკრებების (მანიფესტაციების) გამართვის უფლებას.

შეკრების უფლებით დაცული სფერო გულისხმობს როგორც მასში მონაწილეობის მიღების, ასევე მისი ორგანიზების უფლებას. შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებას ორი, თანაბრად მნიშვნელოვანი ასპექტი გააჩნია: პირველია ამ უფლების ფორმალური მხარე, რომელიც შეკრებასა და მანიფესტაციაში გამოიხატება და მეორე – კონკრეტული აზრი, რომელსაც შეკრება ან მანიფესტაცია ემსახურება. შეკრება და მანიფესტაცია, რომელიც აზრის გამოხატვას არ ემსახურება, არ თავსდება კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით დაცულ სფეროში. მაგალითად, ვერ იქნება ისეთი თავყრილობები დაცული,



როგორცაა თბილისობა, მცხეთობა ან სხვაგვარი სახალხო ზეიმები, რადგან მონაწილეთა მსგავსი შეკრება არ ისახავს მიზნად საჯაროდ კონკრეტული აზრის გამოხატვას, არამედ იგი უფრო მასობრივი კულტურული ღონისძიებაა. ასეთი თავყრილობები კონსტიტუციის 34-ე მუხლით დაცულ სფეროში ხვდება.

„შეკრება“ არის მოქალაქეთა ჯგუფის შეკრება ჰერქვეშ ან გარეთ, მიტინგი საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში სოლიდარობის ან პროტესტის გამოხატვის მიზნით; ხოლო „მანიფესტაცია“ არის მოქალაქეთა დემონსტრაცია, მასობრივი საჯარო გამოსვლა, ქუჩაში მსვლელობა სოლიდარობის ან პროტესტის გამოხატვის მიზნით, ან მსვლელობა პლაკატების, ლოზუნგების, ტრანსპარანტების და სხვა სახვითი საშუალებების გამოყენებით. შეკრების ცნება უფრო ფართოდ განიმარტება, ვიდრე მანიფესტაციისა. ეს უკანასკნელი შეკრების ერთ-ერთ ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს.

გაბატონებული აზრით, 25-ე მუხლით დაცული შეკრებისათვის საკმარისია მინიმუმ ორი შეკრებაში მონაწილე პირი.

მიუხედავად შეკრების უფლების წმინდა თავდაცვითი (ნეგატიური) ფუნქციისა, იგი წარმოშობს სახელმწიფოს დაცვის ვალდებულებას. სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს შეკრების ან მანიფესტაციის მშვიდობიანი ჩატარება. მაგალითად, დაიცვას შეკრებაში მონაწილე პირები სხვა, მოწინააღმდეგე დემონსტრაციაში მონაწილეთაგან.

დაცული სფერო ვრცელდება არა მხოლოდ წინასწარ განსაზღვრულ და დაგეგმილ შეკრებაზე, არამედ სპონტანურ შეკრებებზეც. ამ უკანასკნელზე არ ვრცელდება წინასწარი გაფრთხილების ვალდებულება. ამიტომ მისი გაუთვალისწინებლობა არ წარმოშობს დაშლის საფუძველს.

სახელმწიფო ხელისუფლება უფლებამოსილია წინასწარ განსაზღვროს ამ უფლებით სარგებლობის გეოგრაფია. შეკრებილმა ხალხმა ან უნდა უზრუნველყოს გაფრთხილება, ან მისი ვერმოსწრების შემთხვევაში ჩაატაროს შეკრება ან მანიფესტაცია ხელისუფლების მიერ განსაზღვრულ ადგილას, ყოველგვარი გაფრთხილების გარეშე. ეს საჭიროა საიმისოდ, რომ მიღებულ იქნას ყველა ზომა და დაცული იყოს როგორც შეკრებილი ხალხის, ისე გარეშე პირთა ინტერესები.

გამართლებულია შეზღუდვა განსაზღვრული ადმინისტრაციული ორგანოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების შესასვლელებიდან 20 მეტრის რადიუსში მდებარე ტერიტორიაზე, მათი კომპეტენციისა და საქმიანობის სპეციფიკურობის გათვალისწინებით.

მოსამართლის საცხოვრებელ სახლთან შეკრებებისა და მანიფესტაციების ჩატარება მხოლოდ იმ შემთხვევაში იკრძალება, როდესაც შეკრების ადრესატი მოსამართლეა („სამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფა“).

კონსტიტუციის 25-ე მუხლით დაცულია უფლება, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს პირს, მისი შეხედულებისამებრ აირჩიოს გამოხატვის ფორმა, საშუალება და ადგილი. აზრის



გამოხატვა არა მხოლოდ საუბრით, განცხადებებით, არამედ მდუმარე ფორმით ან დროებითი კონსტრუქციების აგებით (რომელიც არ იწვევს სავალი ნაწილის გადაკეტვას) არის შესაძლებელი.

თუ შეკრების მონაწილეები ისეთ ფორმას ირჩევენ, რომელიც სავალი გზის თვითნებურად გადაკეტვას ითვალისწინებს, გამოხატვის ასეთ ფორმას არ იცავს კონსტიტუციის 25-ე მუხლი. შეკრების ასეთი ფორმის აკრძალვის მიზანი სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა, საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფაა. უფლების შეზღუდვა გაუმართლებელი იქნებოდა მაშინ, თუ გზის დაკავება მონაწილეთა სიმრავლის გამო ხდება, როდესაც შეკრება (მანიფესტაცია) სხვაგვარად ვერ გაიმართება.

ამ მუხლით დაცული სიკეთის სუბიექტია ნებისმიერი ადამიანი, მაგრამ მუხლი განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, რომელთაც არ შეუძლიათ აღნიშნული უფლებით სარგებლობა : პირები, რომლებიც არიან სამხედრო ძალებისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს შემადგენლობაში.

შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების ეფექტური განხორციელება გულისხმობს როგორც შეკრებაში მონაწილეობის, ასევე მისი ინიცირებისა და ორგანიზების უფლებას. ინიციატორი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი. რაც შეეხება მოქალაქეობის არმქონე პირებს, სასამართლო ერთმანეთისაგან მოქანაცხედის საქართველოში მცხოვრებ საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირებს, სხვა საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირებისაგან. ამიტომაც განიხილავს მათ შეკრების ან/და მანიფესტაციის ინიცირების უფლების მქონე პირებად.

წინასწარი გაფრთხილების აუცილებლობას აწესებს კანონი, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამომრავო ადგილას იმართება. „წინასწარი გაფრთხილება“ არ უტოლდება სანებართვო სისტემას. გაფრთხილება შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის შესახებ გამორიცხავს ხელისუფლების ორგანოთა მიერ მის არმიღებას. ჩარევად შეიძლება ჩაითვალოს ნორმა, რომელიც წინასწარ გაფრთხილებას ფაქტობრივად, „ნებართვად“ აქცევდა. გაუფრთხილებლობა უნდა გახდეს შეკრებისა და მანიფესტაციის შეწყვეტის საფუძველი.

ჩარევის უკიდურესი ფორმა სახელმწიფოს მხრიდან შეკრებისა და მანიფესტაციის შეწყვეტა. შეწყვეტა მხოლოდ მაშინ არის დასაშვები, თუ მან კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი. შეკრების მონაწილეებმა არ უნდა იქონიონ : ცეცხლსასროლი იარაღი, ფეტქებადი, ადვილალეზადი, რადიოაქტიური ნივთიერება ან ცივი იარაღი; ისეთი საგანი ან ნივთიერება, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას ცინმეს ჯანმრთელობის დაზიანების მიზნით ; ცრემლმდენი, მომწამვლელი ნივთიერება. ხოლო ამ მოთხოვნათა დარღვევისას გაფრთხილებიდან უახლოესი 15 წუთის განმავლობაში ორგანიზატორი ვალდებულია დარღვევა აღმოფხვრას.

„შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონი ადგენს 25-ე მუხლით დაცულ სიკეთეში ჩარევის კიდევ ერთ საფუძველს : დაუშვებელია დამხობისკენ მოწოდება.



ამ შემთხვევაში ხდება ამ უფლების შინაარსობრივი შეზღუდვა. ასეთი შეზღუდვა გამართლებულია, რადგანაც „დაუშვებელია, რომ კონსტიტუციური უფლება თავად კონსტიტუციით და- ცული დემოკრატიული წესწყობილების ხელყოფისაკენ იყოს მიმართული და კანონსაწინააღმდეგო ქმედების განხორციელების საფუძველს ქმნიდეს.

კანონმდებელი ადგენს დაცულ სამართლებრივ სიკეთეში ჩარევის ფორმალურ საფუძველს: „კანონს“, რომლის არარსებობის შემთხვევაში კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ჩარევა გაუმართლებელი იქნება(პროცედურა, ფორმა, განსაზღვრულობის პრინციპი).

25-ე მუხლის მე-3 პუნქტი ადგენს მხოლოდ ფორმალურ ზღვარს. ეს არის კანონი. იგი არ ადგენს იმ მატერილური ხასიათის შეზღუდვებს, შინაარსობრივად თუ როგორი უნდა იყოს კანონი.

ასეთ შემთხვევაში ჩარევა შეიძლება გამართლდეს სხვა სხვათა უფლებების დაცვის მიზნით. ამგვარი წონასწორობის დაცვა 1. უნდა ემსახურებოდეს სხვა, თანაბარი ფასეულობის სიკეთეთა დაცვას, და 2. დაცული უნდა იყოს პროპორციულობის, თანაზომიერების კონსტიტუციური პრინციპი.



## მუხლი 26

ევროპული საკონსტიტუციო სამართლის დოგმატიკაში გაერთიანების უფლება (თავისუფლება) აღიარებულია, როგორც დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრინციპი.

საქართველოში გაერთიანების თავისუფლება აღიარებულ იქნა 1921 წლის კონსტიტუციის 35-ე მუხლით. ძირითადი ნორმის თანახმად, საქართველოს მოქალაქეები უფლებამოსილი იყვნენ, მთავრობის წინასწარი ნებართვის გარეშე შეექმნათ პროფესიული და სხვა ხასიათის კავშირები, თუ მათი შექმნის მიზანი არ იყო კანონით აკრძალული ქმედება. კავშირების გაუქმების უფლებამოსილება მხოლოდ სასამართლოს პრეროგატივა იყო. პირველ ქართულ კონსტიტუციაში არ არის საუბარი გაერთიანებების ისეთ ფორმებზე, როგორიცაა პოლიტიკური პარტიები. საბჭოთა კონსტიტუციებს რაც შეეხებათ, ისინი უგულებელყოფდნენ ადამიანის ფუნდამენტურ ღირებულებას – გაერთიანების თავისუფლებას. პოლიტიკური სისტემის პლურალიზმი კონსტიტუციონალიზმის ფუნდამენტია. საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციამ გაერთიანების თავისუფლება ადა- მიანის ძირითადი უფლებების თავში მოაქცია. ამით ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ ეს უფლება წარუვალი და განუსხვისებელია. საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლის თავისებურება, მისი კლასიკური ბუნების გარდა, ისიცაა, რომ იგი უზრუნველყოფს პირის ინდივიდუალურ უფლებას, რომელიც მყარადაა დაცემიერი კოლექტიურ უფლებასთან.

გაერთიანების თავისუფლება უზრუნველყოფს ადამიანის თვითრეალიზაციას სხვა პირებთან, სოციალურ, საზოგადოებრივ ჯგუფებთან ერთად. დაცულია საზოგადოებრივი ჯგუფების თავისუფლად ჩამოყალიბების, თავისუფალი ასოციაციის პრინციპი. გაერთიანებებს (არასამეწარმეო იურიდიულ პირებს) ზოგჯერ არასამთავრობო ორგანიზაციებსაც უწოდებენ. მათ აღსანიშნავად გამოიყენება, ასევე, ინგლისურენოვანი შემოკლება NGO – არასამთავრობო ორგანიზაცია. საზოგადოებრივი გაერთიანება ხელისუფლების ე.წ. „გარედან შეკავების“ მნიშვნელოვანი გარანტია. 26-ე მუხლის მეორე პუნქტში გარანტირებულია პოლიტიკურ პარტიათა, პოლიტიკურ გაერთიანებათა თავისუფლება. ამ ფონზე ტერმინი „საზოგადოებრივი გაერთიანება“ სხვა, არაპოლიტიკური მიზნით შექმნილ გაერთიანებებს აღნიშნავს. საზოგადოებრივი გაერთიანება პირთა ნებაყოფილობითი კავშირია, რომელთაც აერთიანებთ გარკვეული იდეები და მიზნები. საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლით დაცული სიკეთე არ ვრცელდება იმ კორპორაციებზე, რომლებიც სამეწარმეო საზოგადოებრივი გაერთიანებების ფორმით არსებობენ. საზოგადოებრივი გაერთიანებები შეიძლება არსებობდნენ როგორც რეგისტრირებული (იურიდიული), ისე არარეგისტრირებული (არაიურიდიული) პირების სახით (ერთადერთი განსხვავება მათ შორის, რეგისტრაციის არქონაა). არარეგისტრირებული გაერთიანების მოწყობისა და სტრუქტურის საკითხები განისაზღვრება მის წევრთა ურთიერთშეთანხმებით. არარეგისტრირებული გაერთიანება არ არის იურიდიული პირი. მაგალითად, ასეთ გაერთიანებებს მიეკუთვნება მშობელთა კომიტეტები სკოლებში, ქუჩის



კომიტეტები, ქალთა საბჭოები და ა. შ. საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლის პირველი პუნქტი საგანგებოდ ხაზს უსვამს საზოგადოებრივი გაერთიანებების, მათ შორის პროფესიული კავშირების შექმნას და მათში გაერთიანების უფლებას. მართალია, პროფესიული კავშირი, თავისი არსით, იგივე საზოგადოებრივი გაერთიანებაა, მაგრამ კანონმდებლის მიერ 26-ე მუხლის პირველ პუნქტში მისი გამოკვეთილად ხაზგასმა მიუთითებს პროფესიული კავშირების განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე. პროფესიული კავშირების ჩამოყალიბება და საქმიანობა ხელს უწყობს კონსტიტუციურად დეკლარირებული სოციალური სახელმწიფოს პრინციპის განხორციელებას. პროფკავშირების საქმიანობა ემსახურება სამუშაო პირობების დაცვას და გაუმჯობესებას. პროფესიული კავშირების შექმნა და მათში გაწევრიანება შეუძლია სხვადასხვა პროფესიის პირებს, მაგალითად, საჯარო მოხელეებისთვის გარანტირებულია კოალიციისა და, მათ შორის პროფესიული კავშირების ჩამოყალიბების უფლება. პროფესიული კავშირი არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი, პროფესიული ინტერესებით დაკავშირებულ პირთა ნებაყოფილო- ბითი საზოგადოებრივი გაერთიანებაა. დაუშვებელია მათ საქმიანობაში ჩარევა. პროფესიულ კავშირებს, კანონმდებლობით დადგენილი წესით, გააჩნიათ საკუთარი წესდებები, ორგანიზაციული სტრუქტურა, გადაწყვეტილებათა მიღების სამართლებრივი წესები.

პოლიტიკური პარტიების შექმნა და მის საქმიანობაში მონაწილეობა, ორგანული კანონის მიხედვით, შეუძლიათ მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეებს. პარტია, როგორც თავისუფალი დემოკრატიული საზოგადოების აუცილებელი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ნაწილი, მონაწილეობს მოქალაქეთა პოლიტიკური ნების ფორმირებასა და გამოხატვაში. სიტყვა „პარტია“ ლათინურია და ნაწილს ჯგუფს აღნიშნავს. პარტიას უნდა ახასიათებდეს შემდეგი ნიშან-თვისებები: ა) პარტია მოქალაქეთა გაერთიანებაა, პარტიის წევრი ვერ იქნება იურიდიული პირი; ბ) პოლიტიკურ პარტიას აქვს საერთო მსოფლმხედველობრივი იდეები, რომელსაც ეფუძნება პარტიის მიზნები და ამოცანები; გ) პოლიტიკური პარტია ორგანიზაციული წარმონაქმნია. წესდებით განსაზღვრულია პარტიის ხელმძღვანელი ორგანოების მოწყობის წესი და ხელმძღვანელი პირების არჩევისა და საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები; დ) პოლიტიკური პარტია მოქალაქეთა ნებაყოფილობითი გაერთიანებაა; ე) პოლიტიკური პარტიების დამოუკიდებლობის პრინციპი დაცულია. პარტიები თავისუფალია და მათ საქმიანობაში უკანონო ჩარევა დაუშვებელია. ვ) პოლიტიკური პარტია რეგისტრირებული ორგანიზაციაა. პოლიტიკური პარტიები შეიძლება იყოს საპარლამენტო ან არასაპარლამენტო.

26-ე მუხლის პირველ პუნქტში მოცემული საზოგადოებრივი გაერთიანებები, არარეგისტრირებული კავშირების გარდა, კერძო სამართლის არასამეწარმეო იურიდიული პირებია, ხოლო მე-2 პუნქტით განსაზღვრული პოლიტიკური პარტიები საჯარო სამართლის იურიდიულ სუბიექტებად გვევლინებიან. პოლიტიკური პარტია ეწევა პოლიტიკურ საქმიანობას, ამიტომ სახელმწიფოს მხრიდან პოლიტიკური პარტიების საქმიანობის კონტროლი ბუნებრივი მოვლენაა. პოლიტიკური პარტია არ იქმნება კონკრეტული



თანამდებობის პირის აქტის საფუძველზე. საჯარო სამართლის იურიდიული პირი „შესაბამისი კანონით შექმნილი“ ორგანიზაცია.

26-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, საქართველოს მოქალაქეებს უფლება აქვთ შექმნან პოლიტიკური პარტიები, ამავე დროს „სხვა პოლიტიკური გაერთიანება“. კანონმდებლის ამგვარი მინიშნება მიუთითებს მის მკაფიო მიზანზე, გამოიყენოს „პოლიტიკური პარტია“ „პოლიტიკური გაერთიანებისაგან“. პოლიტიკურ პარტიას ოფიციალური ხასიათი აქვს, ის რეგისტრირებულია, როგორც იურიდიული პირი. „სხვა პოლიტიკური გაერთიანება“ ასეთ რეგისტრაციას არ ექვემდებარება (ასეთია, მაგალითად, პარლამენტში ფრაქციები, რომლებიც პარლამენტში არჩეული საქართველოს მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებებია). 26-ე მუხლის მე-2 ქვეპუნქტის შინაარსი მოიცავს, ასევე პარლამენტში შექმნილ უმრავლესობას და უმცირესობას. სხვა პოლიტიკურ გაერთიანებად უნდა მივიჩნიოთ პოლიტიკური კოალიციები, რომლებშიც სხვადასხვა პოლიტიკური პარტიებია წარმოდგენილი.

26-ე მუხლის პირველი და მე-2 ქვეპუნქტებით დაცულია სამართლებრივი სიკეთის ორი უმნიშვნელოვანესი სფერო: გაერთიანების თავისუფლება ზოგადად და პოლიტიკური გაერთიანების თავისუფლების ძირითადი უფლება. 25-ე მუხლით გათვალისწინებული შეკრებები და მანიფესტაციები დროებითია, 26-ე მუხლით გათვალისწინებული საზოგადოებრივი გაერთიანებები მუდმივია და მყარი. პირთა ერთობა გაერთიანებაა, თუ ის შექმნილია ნების თავისუფალი გამოვლენის შედეგად, ჩამოყალიბებულია ხანგრძლივი ვადით, აქვს საერთო მიზანი და ნების ფორმირებას აქვს ორგანიზაციული სახე. 26-ე მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტები იცავს ადამიანის თავისუფალი განვითარების უფლების ერთ-ერთ გამოვლინებას, მისი ჯგუფური განხორციელების ფორმას. ყველას აქვს როგორც გაერთიანების შექმნისა და მასში გაერთიანების პოზიტიური უფლება, ისე – გაერთიანებაში შესვლისგან თავის არიდების ან მისი დატოვების ნეგატიური უფლება. სავალდებულო წევრობაზე დაფუძნებულ გაერთიანებებზე არ ვრცელდება საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლის პირველი პუნქტის შინაარსი. ეს ეხება იმ გაერთიანებების წევრობას, რომელთა მიზანია საზოგადოებრივი სარგებლობის მოტანა მოქალაქის კონსტიტუციური უფლება ირღვევა არა მარტო მაშინ, როდესაც მას უსაფუძვლოდ უარს ეუბნებიან ამა თუ იმ საზოგადოების წევრობაზე, არამედ მაშინაც, როცა უკანონოდ უწყვეტენ ამ საზოგადოების წევრობის უფლებას.

26-ე მუხლის პირველი ქვეპუნქტი გაგებულ უნდა იქნეს უფრო ფართოდ, რაც იმას ნიშნავს, რომ გარანტირებულია არა მხოლოდ ადამიანთა უფლება, გაერთიანდნენ საზოგადოებრივ კორპორაციებად, ან დატოვონ გაერთიანებები და არ იყვნენ ამ გაერთიანებებში იძულებით გაწევრიანებული, არამედ უზრუნველყოფილია სახელმწიფოს მხრიდან გაერთიანებების თავისუფლებისათვის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი საფუძვლების შექმნა. სახელმწიფო ვალდებულია არ ჩაერიოს გაერთიანების თავისუფლებაში და დაიცვას გაერთიანების თავისუფლების ძირითადი უფლება. 26-ე მუხლის პირველი ქვეპუნქტის შინაარსი არ ვრცელდება სახელმწიფოს მიერ შექმნილ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებზე და



საჯარო სამართლის კორპორაციებზე. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციაში ან ნოტა- რიუსთა პალატაში წევრობა ეფუძნება სავალდებულობის პრინციპს, მათ არ ერთმევათ უფლება, დააარსონ საზოგადოებრივი გაერთიანებები და მიიღონ მონაწილეობა მათ მუშაობაში.

მუხლის პირველი პუნქტის დაცვის სუბიექტები არიან : საქართველოს მოქალაქეები, უცხოელები და მოქალაქეობის არმქონე პირები , საჯარო (გარდა სახელმწიფოსი), სამეწარმეო და არასამეწარმეო იურიდიული პირები. მე-2 ქვეპუნქტი კი პოლიტიკური გაერთიანებების დაფუძნების უფლებას ანიჭებს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეებს.

სახელმწიფოს არ აქვს უფლება, დააფუძნოს ასოციაცია. არასამეწარმეო იურიდიული პირი შეიძლება დააფუძნონ ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა ადგილობრივი თვითმმართველობის ეროვნული ასოციაციის სახით. ასოციაციის დამფუძნებელი სუბიექტი შეიძლება იყოს სამეწარმეო იურიდიული პირი. პირველი პუნქტით დადგენილი უფლებით სარგებლობის უფლება მაინცდამაინც არ არის დაკავშირებული პირის ქმედუნარიანობასთან. პროფესიული გაერთიანებების შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით, ასეთი ქმედუნარიანობა იწყება 15 წლიდან. გაერთიანების თავისუფლების ძირითადი უფლება ვრცელდება არასრულწლოვნებზეც.

გაერთიანებების შექმნისა და საქმიანობის ძირითად პროცედურულ საკითხებს კანონმდებლობით პარლამენტი განსაზღვრავს, მათი რეგისტრაციის შესახებ გადაწყვეტილებას აღმასრულებელი ხელისუფლება იღებს, ხოლო გაერთიანებების საქმიანობისა და აკრძალვის პრეროგატივა სასამართლო ხელისუფლებას აქვს. გაერთიანების კანონსაწინააღმდეგო მიზნები გამორიცხავს დაცვის სფეროს.

საზოგადოებრივი ჯგუფების შექმნა არასაჯარო ამოცანების განსახორციელებლად თავისუფალი უნდა იყოს ნებისმიერი კონსტიტუციურ-სამართლებრივად გაუმართლებელი სახელმწიფო ჩარევისა და მანიპულაციისაგან. გაერთიანების თავისუფლებაში მოიაზრება, ასევე, ე.წ. „ჯგუფური ძირითადი უფლება“, რაც იმას ნიშნავს, რომ გაერთიანების თავისუფლების რეალიზაციით შექმნილი კოლექტივივც სარგებლობს კონსტიტუციურ-სამართლებრივი დაცვით. 26-ე მუხლით დაცული უფლებები არ განეკუთვნება აბსოლუტურ უფლებებს. საზოგადოებრივი გაერთიანებების რეგისტრაცია უფრო მარტივია, ვიდრე პოლიტიკური პარტიებისა. საქართველოს იუსტიციის შესაბამისი ორგანო უარს იტყვის იმ სუბიექტის რეგისტრაციაზე, რო- მელსაც წესრიგში არ აქვს კანონმდებლობით განსაზღვრული დოკუმენტები. იუს- ტიციის სამინისტროს უფლება აქვს, არ გაატაროს რეგისტრაციაში ის პოლიტიკუ- რი პარტია, რომლის წესდება ან სარეგისტრაციოდ წარდგენილი სხვა დოკუმენტები ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას და მოქმედ კანონმდებლობას. ჩარევის პრინციპი მოქმედებს როგორც გაერთიანების შექმნის პროცესში (სარეგისტრაციო დოკუმენტების შემოწმების დროს), ისე ამ გაერთიანების ჩამოყალიბების შემდეგაც (გაერთიანების შეჩერების ან აკრძალვის სახით). ლეგიტიმური მიზნებიდან



გამომდინარე ჩარევას საფუძვლად უდევს, ერთი მხრივ, ქვეყნის უშიშროების დაცვა (26-ე მუხლის მე-3 და მე-4 ქვეპუნქტები) და, მეორე მხრივ, ინტერესთა შეუთავსებლობა (26-ე მუხლის მე-5 პუნქტი). მაგალითად, პოლიციელებს ეკრძალებათ პარტიების წევრობა, რადგანაც უზრუნველყოფილი იყოს საზოგადოებაში პოლიციის უმნიშვნელოვანესი როლი და ოფიცრების მიერ პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის დაცვა. სახელმწიფოს უფლება აქვს, უარი უთხრას რეგისტრაციაზე გაერთიანებას, ან შეაჩეროს, ან უკიდურეს შემთხვევაში აკრძალოს მისი საქმიანობა, თუ გაერთიანების მიზანია სახელმწიფო უშიშროების ხელყოფა. მხოლოდ მიზნის არსებობა საკმარისია სახელმწიფოს მხრიდან სამართლებრივი ჩარევისათვის. არ აქვს მნიშვნელობა გაერთიანებას აქვს თუ არა მიზანი ბოლომდე ხორცმსხმული. ყველაზე მძიმე დანაშაული, რაც კი შეიძლება ჩადენილ იქნეს სახელმწიფოს წინააღმდეგ, ეს არის მისი კონსტიტუციური წყობილების (სამართლებრივი სახელმწიფოსა და დემოკრატიის პრინციპი) დამხობა. კონსტიტუციური წყობილების დამხობა ყოველთვის ძალადობრივ ქმედებას უკავშირდება. უფლებაში ჩარევის მიზეზი შეიძლება გახდეს საქართველოს სუვერენული დამოუკიდებლობის ხელყოფის მიზანი. ამ შემთხვევაში, ეს შეიძლება კონკრეტული გაერთიანების წესდებაში ჩაიწეროს ან სისტემატურად გახდეს გაერთიანების წევრთა გამოსვლებისა და განცხადებების მთავარი ლოზუნგი. ასეთი ხელყოფის მიზანი უნდა იყოს რეალური და საფრთხის შემცველი. ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევა გულისხმობს საზოგადოებრივი ან პოლიტიკური გაერთიანების მიზნებში სახელმწიფო ტერიტორიის ნაწილის გამოყოფის არსებობას. მთავარი მიზანი შეიძლება იყოს გარკვეული ნაწილის ცალკე სახელმწიფოდ ჩამოყალიბება ან მისი სხვა სახელმწიფოს ნაწილად ქცევა. საზოგადოებრივ ორ-განიზაციებსა და პოლიტიკურ გაერთიანებებს ეკრძალებათ ომის ან ძალადობის პროპაგანდა (აუცილებელია მას ახასიათებდეს სისტემურობა, გამოხატვის მრავალჯერადობა და რეალურობა ანუ საფრთხე უნდა იყოს აშკარა და პირდაპირი). აქ უკვე სამართლებრივი ჩარევისათვის საკმარისია მხოლოდ „მიზნის“ არსებობა. რაც შეეხება ომის ან ძალადობის პროპაგანდას, ეროვნული, კუთხური, რელიგიური და სოციალური შუღლის გაღვივებას, აქ, მიზანთან ერთად, უკვე აშკარა მოქმედებას უნდა ჰქონდეს ადგილი. სიტყვები „ეწევა“ და „აღვივებს“ უშუალო მოქმედებაზე მიუთითებს და არა ამ მოქმედების მიზანზე (ასეთი ქმედება უნდა იყოს მრავალჯერადი და საფრთხის შემცველი). მხოლოდ სახელმწიფო უფლებამოსილი თავდაცვის მიზნით ჰყავდეს შეიარაღებული სისტემა, კონსტიტუცია კანონგარეშედ აცხადებს ყველა სხვა შეიარაღებულ ფორმირებას (თუ გაერთიანების ცალკეული პირი ახორციელებს ამ ქმედებას, სწორი იქნება ეს პირი გაირიცხოს გაერთიანებიდან, ვიდრე თვითონ გაერთიანება აიკრძალოს). გაერთიანება შეიძლება აიკრძალოს, თუ მისი საქმიანობა და მიზანი ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის კანონს, კონსტიტუციურ წესწყობილებას, ხალხთა შორის ურთიერთგაგების იდეას. სახელმწიფოს ყველაზე მკვეთრი ჩარევა გაერთიანების აკრძალვაა. საზოგადოებრივი გაერთიანებისა და პოლიტიკური პარტიის საქმიანობის შეჩერება ან მათი აკრძალვა შეუძლია მხოლოდ სასამართლოს. კონსტიტუციის მიხედვით, პოლიტიკური პარტიის საქმიანობის შეჩერებისა და აკრძალვის უფლებამოსილება საკონსტიტუციო სასამართლოს დისკრეციული უფლებამოსილებაა, ხოლო საზოგადოებრივი



გაერთიანებების საქმიანობის შეჩერებასა და აკრძალვაზე გადაწყვეტილებებს საერთო სასამართლოები იღებს. საქმიანობის შეჩერება ან აკრძალვა განსხვავდება ლიკვიდაციისაგან, რაც შეიძლება წესდებით განსაზღვრულ, მიზნის მიღწევის, გაკოტრების ან სხვა შემთხვევაში. ასეთი ლიკვიდაცია არ აღიქმება ჩარევად. საზოგადოებრივი გაერთიანების საქმიანობის 3 თვემდე ვადით შეჩერება დასაშვებია, თუ საზოგადოება არსებითად გადავიდა სამეწარმეო საქმიანობაზე. ამ ვადის გასვლის შემდეგ საზოგადოება კვლავ აგრძელებს საქმიანობას.

მოქალაქეთა პოლიტიკურ გაერთიანებათა შექმნისა და საქმიანობის კონსტიტუციურობის შესახებ საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის შეტანის უფლება აქვთ საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოებს, კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება იწვევს მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების რეგისტრაციის აქტის გაუქმებას. საზოგადოებრივი გაერთიანების საქმიანობის შეჩერების ან აკრძალვის შესახებ გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში. პოლიტიკური გაერთიანებების შეჩერებისა და აკრძალვის გადაწყვეტილება კი გასაჩივრებას არ ექვემდებარება, ვინაიდან საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა.



ყოველი სამართლებრივი სახელმწიფოს ამოცანას შეადგენს არა მარტო საკუთარ მოქალაქეთა, არამედ მთელი მოსახლეობის ინტერესების დაცვა, თუ, რა თქმა უნდა, ეს არ ეწინააღმდეგება მოქალაქეთა კეთილდღეობას. ქვეყნის მოსახლეობას კი, მოქალაქეებთან ერთად, შეადგენენ არამოქალაქენიც, ე.ი. უცხოელები. უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობა საქართველოში მოწესრიგებულია არა მხოლოდ ქვეყნის კონსტიტუციით, არამედ სხვა საკანონმდებლო თუ კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებითაც. მათ შორის უმნიშვნელოვანესია კანონი „უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“. ამ კანონის მიხედვით, უცხოელად მიიჩნევა საქართველოში მყოფი ნებისმიერი პირი, რომელსაც არ გააჩნია საქართველოს მოქალაქეობა, ან არ უდასტურდება სხვა ქვეყნის მოქალაქეობისადმი კუთვნილება, გარდა ჩვენს ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირებისა. „უცხო სახელმწიფოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირებზე ვრცელდება ის სამართლებრივი რეჟიმი, რომელიც დადგენილია ამ სახელმწიფოს მოქალაქეების მიმართ“. ჩვენთან მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირებს გარკვეული პოლიტიკური უფლებები შეზღუდული აქვთ, მაგალითად, არჩევნებში მონაწილეობისა და საჯარო სამსახურის შეუძლებლობა, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ისინი უცხოელებს უნდა მივაკუთვნოთ, ვიდრე საქართველოს მოქალაქეებს. უცხოელი საქართველოში შეიძლება იმყოფებოდეს გარკვეული დროით ან მუდმივად საცხოვრებლად.

ეს მუხლი არ მიეკუთვნება პირდაპირი შეზღუდვითი ხასიათის ნორმებს, რადგან არ გააჩნია მკაცრი იმპერატიული ხასიათი. სიტყვები „უფლებამოსილია დააწესოს“ უშვებს რა შეზღუდვის დაშვების შესაძლებლობას, აუცილებლად და სავალდებულოდ არ მიიჩნევა ასეთ დაშვებას, რითაც ტოვებს უცხოელთა პოლიტიკური უფლებების გაფართოების სამომავლო პერსპექტივას, რაც უნდა განხორციელდეს მხოლოდ გონივრულ ფარგლებში და ცივილიზებული სამართლებრივი ფორმით. სწორედ ასეთი გაფართოების მცდელობას წარმოადგენს 2012 წლის 22 მაისს მოქმედ კონსტიტუციაში განხორციელებული ცვლილებაც. კერძოდ, ძირითად ტექსტს დაემატა 104<sup>4</sup> -ე მუხლი, რომლის მიხედვითაც საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობის უფლება მიეცათ იმ უცხოელებსაც, რომლებიც დაბადებული არიან და ბოლო 5 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობენ საქართველოში და ამ მუხლის ამოქმედების მომენტისთვის აქვთ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეობა. თანაც, ასეთ უცხოელებზე არ ვრცელდება კონსტიტუციის 29-ე მუხლის 11 პუნქტით დადგენილი შეზღუდვები ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირის მიერ საქართველოს უმაღლესი პოლიტიკური თანამდებობების (პრეზიდენტის, პარლამენტის თავმჯდომარის, პრემიერ-მინისტრის) დაკავების დაუშვებლობის შესახებ. ამასთან, ამგვარი შეღავათით უცხოელები ისარგებლებდნენ 2014 წლის 1 იანვრამდე, ე.ი. დაახლოებით 1,5 წლის განმავლობაში.



## მუხლი 28

კონსტიტუციის 28-ე მუხლის პირველი პუნქტი საარჩევნო უფლებასა და მის ძირითად პრინციპებს განამტკიცებს. გრამატიკული განმარტებიდან გამომდინარე, აღნიშნული მუხლის ტექსტიდან მხოლოდ არჩევნების საყოველთაოობისა და თავისუფლების პრინციპების მნიშვნელობა იკვეთება, მაგრამ მისი სისტემური განმარტების თანახმად, მას კონსტიტუციაში სწორედ ძირითადი უფლებების თავში უკავია ძირითადი საარჩევნო უფლების პოზიცია და ყველა მნიშვნელოვან საარჩევნო პრინციპს მოიცავს. კონსტიტუციის 28-ე მუხლი ძირითადი ნორმაა, ხოლო მასთან დაკავშირებული ყველა სხვა ნორმა სპეციალური ნორმაა. საარჩევნო უფლება პოლიტიკური უფლებაა. ის არის ხალხის ნების დემოკრატიული ჩამოყალიბების საფუძველი სახელმწიფოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში. დემოკრატიის პრინციპის ზოგადი ელემენტები, რომლებიც კონსტიტუციის მე-5 მუხლშია განმტკიცებული – კერძოდ, ის, რომ ხელისუფლების წყაროა ხალხი, რომელიც თავის ძალაუფლებას რეგერენდუმის, უშუალო დემოკრატიის სხვა ფორმებისა და თავისი წარმომადგენლობის საშუალებით ახორციელებს – კონსტიტუციის 28-ე მუხლის სუბიექტურ უფლებაშია დაკონკრეტებული. საარჩევნო უფლების რეალიზაციის ფორმაში, რეგერენდუმთან ერთად, უშუალო დემოკრატიის სხვა კომპონენტიც, კერძოდ, სახალხო გამოკითხვაც იგულისხმება. რაც შეეხება სახელმწიფო ორგანოების არჩევნებს, ეს კონსტიტუციის 49-ე, 70-ე და 101-ე პრიმა მუხლებშია დაკონკრეტებული.

საარჩევნო უფლების სუბიექტი „საქართველოს ყოველი მოქალაქეა“. საარჩევნო უფლებას არა აქვს კლასიკური უფლებებისთვის დამახასიათებელი თავდაცვითი, ნეგატიური ფუნქცია, რომლის მთავარი დანიშნულება ადამიანის სახელმწიფო ჩარევებისგან დაცვაა. საარჩევნო უფლებას აქტიური, ე.წ. თანამონაწილეობითი ფუნქცია აქვს.

კონსტიტუციის 28-ე მუხლის პირველი პუნქტი უზრუნველყოფს საყოველთაო, თავისუფალი, პირდაპირი, თანასწორი და ფარული კენჭისყრის საფუძველზე ჩატარებული არჩევნების უფლებას. საარჩევნო პრინციპები, მცირე გამონაკლისის გარდა, უმთავრესად, მთელ საარჩევნო პროცესზე მოქმედებს და მართო არჩევნების (კენჭისყრის) დღით არ შემოიფარგლება.

არჩევნების საყოველთაოობის პრინციპის თანახმად, „საქართველოს ყოველ მოქალაქეს“ უფლება აქვს მონაწილეობა მიიღოს არჩევნებში, როგორც ამომრჩეველმა (აქტიური უფლება), ისე, როგორც საარჩევნო კანდიდატმა (პასიური უფლება). კონსტიტუციის 28-ე მუხლის პირველი პუნქტში განმტკიცებული არჩევნების საყოველთაოობის პრინციპი არის თანასწორობის ზოგადი ნორმების (მე-14 მუხლი და 38-ე მუხლის პირველი პუნქტის პირველი წინადადება) სპეციალური ნორმა, რომელიც საარჩევნო უფლებას საქართველოს ყველა მოქალაქისათვის თანასწორად უზრუნველყოფს. საყოველთაოობის პრინციპის (თანასწორობის ელემენტის) შეზღუდვის ფორმალური საფუძველები ნაწილობრივ კონსტიტუციაში, ნაწილობრივ კი საარჩევნო კოდექსშია მოცემული. 28-ე მუხლის პირველი პუნქტის პირველი

წინადადება აწესებს ასაკობრივ შეზღუდვას და მხოლოდ 18 წლის ასაკიდან უშვებს მოქალაქის აქტიური საარჩევნო უფლების განხორციელების შესაძლებლობას. 28-ე მუხლი ადგენს, ასევე, მოქალაქეობრივ საარჩევნო ცენზს, როგორც წესი, არჩევნებში მონაწილეობის მიღების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეს (კონსტიტუცია უშვებს გამონაკლისებს გარდამავალი პერიოდისათვის, როდესაც საარჩევნო უფლებებით სარგებლობა შეუძლიათ, ასევე, უცხო ქვეყნის მოქალაქეებსაც). ამ შეზღუდვის საფუძველია პირისა და სახელმწიფოს განსაკუთრებული ურთიერთდამოკიდებულება. ეს უკანასკნელნი მოქალაქეობის სამართლებრივი ინსტიტუტით არიან ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული. საყოველთაო საარჩევნო უფლების შეზღუდვის უშუალო ფორმალურ საფუძველზე იძლევა კონსტიტუციის 28-ე მუხლის მეორე პუნქტი, რომლის თანახმად, არჩევნებში არ მონაწილეობენ ის მოქალაქეები, რომლებიც „სასამართლომ ქმედუწარმოდ ცნო ან სასამართლოს განაჩენით იმყოფებიან სასჯელის აღსრულების დაწესებულებაში“ (ვინც ნაკლებად მძიმე დანაშაულისთვის იხდის სასჯელს, მათ ხმის უფლება აქვთ).

თავისუფალი საარჩევნო უფლება არის როგორც საჯარო ხელისუფლების, ისე კერძო სუბიექტის მხრიდან ყოველგვარი ძალადობისა და ზეწოლის გარეშე ამომრჩევლის ნების თავისუფალი ჩამოყალიბება და მისი თავისუფალი გამოვლენა. თავისუფალი საარჩევნო უფლების დარღვევა შეიძლება როგორც საჯარო ხელისუფლების, ისე კერძო სუბიექტის მიერ განხორციელდეს. საქართველოს კანონმდებლობა აწესებს ადმინისტრაციულ თუ სისხლის სა-მართლებრივ პასუხისმგებლობას მთელი რიგი ნორმებით იმისათვის, რათა თავისუფალი საარჩევნო უფლება იყოს დაცული. კერძო სუბიექტის მიერ თავისუფალი საარჩევნო უფლების ხელყოფის თვალსაზრისით, აღსანიშნავია სატელევიზიო და რადიომაუწყებლობის ფარგლებში საარჩევნო პროგრამების არსებობის აუცილებლობა. საარჩევნო პროგრამები შინაარსობრივად გაწონასწორებული უნდა იყოს, ხოლო ინფორმაცია - ობიექტური და მიუკერძოებელი.

პირდაპირი საარჩევნო უფლება ნიშნავს იმას, რომ ამომრჩეველსა და საარჩევნო კანდიდატსა თუ საარჩევნო სუბიექტს შორის არ არსებობს რაიმე ინსტანცია, რომელიც საკუთარი შეხედულებით აირჩევს კანდიდატებს; მათ უშუალოდ ირჩევს ხალხი. საქართველოში არჩევნები პირდაპირია.

თანასწორი საარჩევნო უფლება ზოგადი თანასწორობის პრინციპის სპეციალურ ნორმას, რომელიც გულისხმობს კონკრეტულად აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლების განხორციელებას თანასწორ პირობებში. თანასწორობისა და საყოველთაოობის პრინციპი უშუალოდ უფლების სუბიექტისკენაა მიმართული. თანასწორი საარჩევნო უფლება ითხოვს, რომ თითოეულ ამომრჩეველს ჰქონდეს თანაბარი საარჩევნო ხმა, რომელსაც არჩევნების შედეგებზე თანაბარი გავლენა ექნება. იგი მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, იმისათვის, რომ საარჩევნო ოლქები თანაბარი რაოდენობის ამომრჩევლების საფუძველზე შეიქმნას, რათა თითოეული ოლქის „ხმას“ თანაბარი წონა ჰქონდეს. თანაბარი საარჩევნო ხმა ყოველთვის არ უზრუნველყოფს არჩევნების შედეგებზე თანაბარ გავლენას. მაჟორიტარული საარჩევნო წესის



მიხედვით, მხოლოდ ის კანდიდატია გამარჯვებული, რომელიც ამომრჩეველთა ხმების უმრავლესობას მოიპოვებს. ამიტომ ხმები, რომლებიც წაგებულ კანდიდატს ხვდა წილად, პარლამენტის დაკომპლექტებისთვის სრულიად უმნიშვნელოა და, შესაბამისად, მათ არ შეუძლიათ არჩევნების შედეგებზე გავლენის მოხდენა. პროპორ-ციული სისტემის მიხედვით კი, მხოლოდ ამომრჩეველთა იმ ხმებს აქვს არჩევნ-ბის შედეგზე გავლენა, რომლებიც ხმების განსაზღვრულ პროცენტულ ბარიერს გადალახავს. კონსტიტუციის 50-ე მუხლის მეორე პუნქტის თანახმად, საპარლამენტო არჩევნებში საარჩევნო სუბიექტმა არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა 5-პროცენტიანი ზღვარი უნდა გადალახოს; ანუ, იმ საარჩევნო სუბიექტების ხმები, რომლებიც 5-პროცენტიან ბარიერს ვერ გადალახავს, პარლამენტის დაკომპ-ლექტებისთვის მნიშვნელობას კარგავს. საარჩევნო ბარიერის დაწესება ემსახურება იმ მიზანს, რომ არჩეული საკანონმდებლო ორგანოს ფუნქციონირება იყოს ეფექტური. საარჩევნო კოდექსი განასხვავებს კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტს არაკვალიფიციურისგან. კვალიფიციური სუბიექტი არის პოლიტიკური პარი ან ბლოკი, რომელიც პარლამენტში ფრაქციით არის წარმოდგენილი ან უკანასკნელ არჩევნებში პროპორციული სისტემის საფუძველზე მიიღო საქართველოს ამომრჩეველთა ხმების არანაკლებ 4%-ისა. არაკვალიფიციურმა სუბიექტმა უფასო საეთერო დროის მისაღებად კი, უნდა დაადასტუროს ხალხის მხარდაჭერა საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედეგებით. მოთხოვნები, რომელიც შეეხება თანაბარი პირობების შექმნას დებატების წარმოებისა და უფასო საეთერო დროის გამოყოფისთვის, მოიცავს მხოლოდ კვალიფიციურ სუბიექტებს. მართალია, საარჩევნო სუბიექტების ასეთი განსხვავებული მოპყრობა თანასწორობის პრინციპს ეწინააღმდეგება, თუმცა ეს დარღვევა შესაძლებელია გამართლებულ იქნას დემოკრატიის პრინციპით, კერძოდ მისი ერთ-ერთი შემადგენელი კომპონენტით - უმრავლესობის გადაწყვეტილება.

ფარული საარჩევნო უფლება უზრუნველყოფს იმას, რომ ხმის მიცემის პროცესი სხვისთვის უცნობი იყოს. მისი მიზანია დაიცვას ამომრჩეველი ყოველგვარი ზეწოლისა და ზემოქმედებისაგან. ხმის ფარულად მიცემა ამომრჩევლის არა მხოლოდ უფლება, არამედ ვალდებულებაცაა. თუმცა, ის არ გულისხმობს ხმის მიცემის პროცედურამდე ან მის შემდეგ პერიოდს, არამედ უშუალოდ უკავშირდება ხმის მიცემის აქტს. საარჩევნო უფლების ფარული განხორციელება საარჩევნო უბანზე შესაბამისი პირობების უზრუნველყოფას გულისხმობს. საარჩევნო კოდექსის თანახმად, აუცილებელია კაბინის, კონვერტისა და ყუთის არსებობა (აგრეთვე, გადასატანი საარჩევნო ყუთის არსებობა, რაც არ ეწინააღმდეგება ფარულობის პრინციპს).

## მუხლი 29

საქართველოს კონსტიტუციის 29-ე მუხლის შინაარსი მჭიდრო კავ- შირშია კონსტიტუციის მე-5 მუხლის ფუძემდებლურ პრინციპებთან, რომელთა მიხედვით, სახელმწიფო ხელისუფლების წყარო ხალხია. იმისათვის, რომ შედგეს „ხალხის მმართველობა“, ხალხმა მონაწილეობა უნდა მიიღოს პოლიტიკაში. საქართველოს ხალხი არა თუ ქმნის მხოლოდ ხელისუფლების ორგანოებს და აკისრებს მათ სახელმწიფო ფუნქციების განხორციელებას, არამედ ყველა მოქალაქეს აძლევს თანაბარ შანსს, დაიკავოს ნებისმიერი სახელმწიფო თანამდებობა და უშუალოდ მიიღოს მონაწილეობა ხელისუფლების განხორციელების პროცესში, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ დონეზე. საქართველოს კონსტიტუციის 29-ე მუხლი სოციალური სახელმწიფოს პრინციპს შეიცავს. სახელმწიფო თავის მოქალაქეებს ხელს უწყობს, ერთი მხრივ პოლიტიკური უფლებების განხორციელებაში და, მეორე მხრივ, უზრუნველყოფს მოქალაქის სოციალურ მოთხოვნილებას – დასაქმდეს იგი სახელმწიფო სისტემაში. საქართველოს მოქალაქეები თანასწორნი არიან კანონის წინაშე. ეს ფუნდამენტური დებულება იმთავითვე ვრცელდება კონსტიტუციის 29-ე მუხლის შინაარსზე. მოქალაქეებს უფლება აქვთ, ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე დაიკავონ ნებისმიერი სახელმწიფო თანამდებობა საქართველოს საჯარო სისტემაში. თანასწორობა არ არის აბსოლუტური ხასიათის. ყველა მოქალაქე ვერ დაიკავებს თანამდებობას, თუ, რა თქმა უნდა, მას არ აქვს საჯარო ფუნქციების განხორციელების შესაბამისი უნარი და შესაძლებლობები. მე- 14 მუხლის პრინციპები იმთავითვე სრულმასშტაბურად ვერ გავრცელდება 29-ე მუხლით დადგენილ ურთიერთობებზე. თანასწორობის იდეა ემსახურება შესაძლებლო- ბების თანასწორობის უზრუნველყოფას, ანუ ამა თუ იმ სფეროში ადამიანების თვითრეალიზაციისთვის ერთნაირი შესაძლებლობების გარანტირებას. საჯარო სამსახური თავისი ხასიათით აპოლიტიკურია, ამდენად, თანამდებობების დაკავების შესაძლებლობა ნებისმიერი პოლიტიკური ძალის წარმომადგენელს ან მის მხარდამჭერს ერთნაირად აქვს. საქართველოს კონსტიტუციის 29-ე მუხლით დაცულია საქართველოს მოქალაქეთა ძირითადი კონსტიტუციური უფლება – დაიკავონ ნებისმიერი თანამდებობა სახელმწიფო სამსახურში. „დაკავება“, გულისხმობს თანამდებობაზე პირის გააწესებას როგორც დანიშვნის, ისე არჩევის გზით, ანუ არჩევით და დანიშვნით თანამდებობებს. სახელმწიფო თანამდებობაზე საქმიანობად ითვლება შრომითი ურთიერთობა არჩევით ან დანიშვნით თანამდებობაზე. სხვადასხვა დონის წარმომადგენლობითი ორგანოებისა თუ სახელმწიფო თანამდებობის პირების არჩევნები სახელმწიფოს დემოკრატიულობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია.

დემოკრატიულ სახელმწიფოებში პოლიტიკური უფლებები მხოლოდ მოქალაქეებს ეკუთვნის. სახელმწიფოს ერთ-ერთი ლეგიტიმური და გამართლებული მიზანია პოლიტიკური უფლებების მინიჭება იმ ადამიანებისათვის, რომლებიც ამ სახელმწიფოსთან პოლიტიკურ-სამართლებრივად არიან დაკავშირებულნი. 29-ე მუხლის პირველი ქვეპუნქტი ყურადღებას ამახვილებს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეზე. ეს იმას ნიშნავს, რომ



სახელმწიფო თანამდებობას ვერ დაიკავენ მოქალაქეობის არმქონე პირი. 29-ე მუხლით გათვალისწინებულ ურთიერთობებზე არ ვრცელდება 47-ე მუხლის შინაარსი. უცხოელებს და მოქალაქეობის არმქონე პირებს საქართველოში პოლიტიკური უფლებები შეზღუდული აქვთ. ეს გამომდინარეობს კონსტიტუციის 27-ე მუხლის შინაარსიდან.

ვენეციის კომისიას მიაჩნია, რომ 29-ე მუხლის 1.1 პუნქტი განმარტებული უნდა იყოს კონსტიტუციის მე-12 მუხლთან ერთად, რომლის მიხედვითაც, ორმაგი მოქალაქეობა საერთოდ გამოირიცხება, მხოლოდ მცირე გამოწაკისებით. საქართველოს პრეზიდენტი გასცემს ორმაგ მოქალაქეობას უცხოური ქვეყნის მოქალაქეებზე მხოლოდ ორ შემთხვევაში: თუ მათ გააჩნიათ რაიმე დამსახურება საქართველოს წინაშე ან მათთვის მოქალაქეობის მინიჭება გამომდინარეობს სახელმწიფო ინტერესებიდან. ახალი დებულება ვრცელდება მხოლოდ ზემოაღნიშნულ განსაკუთრებულ შემთხვევებზე.

„საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონის მიხედვით, სახელმწიფო თანამდებობა სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს პირველადი სტრუქტურული ერთეულია, რომელიც განსაზღვრავს მოქალაქის ადგილსა და სოციალურ-შრომით როლს საჯარო სამსახურის სისტემაში, მის უფლებებსა და მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს. სახელმწიფო თანამდებობა ზოგადად საჯარო სამსახურის შემადგენელი ერთეულია, ვინაიდან, იგი ფაქტობრივად არსებობს იმ დაწესებულებებში, რომლებიც ახორციელებენ საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას, სახელმწიფო ზედამხედველობას და კონტროლს, აგრეთვე სახელმწიფო თავდაცვას. 29-ე მუხლი „საჯარო სამსახურის“ ცნებას არ განაწმენის. ამ მუხლის მე-2 ქვეპუნქტი ამბობს, რომ „სახელმწიფო სამსახურის პირობები განისაზღვრება კანონით“. საჯარო სამსახურის სახეობა: ა) სახელმწიფო სამსახური და ბ) სამსახური ადგილობრუ-რიგ თვითმმართველობაში. როგორც ჩანს, სახელმწიფო სამსახური, თავისი შინაარსიდან გამომდინარე, უფრო ვიწროა და იგი შედის საჯარო სამსახურის სისტემაში, როგორც ერთერთი ინსტიტუტი. ყველა პროფესიული საქმიანობა არ შეიძლება იყოს საჯარო სამსახური. მაგალითად, ადვოკატის საქმიანობა არ არის საჯარო სამსახური, მიუხედავად იმისა, რომ იგი პირის კონსტიტუციურ უფლებებს იცავს. კონსტიტუციის 29-ე მუხლი ეხება მხოლოდ სახელმწიფო სამსახურს და არ აწესრიგებს საადვოკატო საქმიანობას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგიის აზრით, ნებისმიერი სახელმწიფო თანამდებობის დაკავების უფლება არ არის უპირობო უფლება. ეს უფლება არ არის აბსოლუტური უფლება. სახელმწიფოს შეუძლია შეზღუდოს ამ უფლების გამოყენება, თუ, რასაკვირველია, პირი არ აკმაყოფილებს კანონით დადგენილ მოთხოვნებს. ე.ი. ჩარევა შესაძლებელია მხოლოდ კანონის ფარგლებში. მართალია, კონსტიტუციურ დონეზე აღიარებულია, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების წყარო არის ხალხი და ხელისუფლების განხორციელების პროცესში ყველა თანაბრად უნდა მონაწილეობდეს (თანასწორობის პრინციპი), მაგრამ საჯარო უფლებამოსილების უშუალოდ წარმართვა და განხორციელება მოითხოვს თანამდებობის პირის კომპეტენციას და შესაძლებლობის მაქსიმუმს (შესაძლებლობის თანასწორობის პრინციპი). ჩარევის ფარგლები განსაზღვრულია

კონსტიტუციითა და შესაბამისი კანონებით. საჯარო სამსახურის შესახებ კანონის მიხედვით, დაწესებულია სახელმწიფო მოხელისათვის ძირითადი, დამატებითი და სპეციალური მოთხოვნები. ჩარევის პრინციპთან დაკავშირებულია ასაკობრივი ცენზი. სახელმწიფო მოხელედ მიიღება პირი **21 წლიდან**, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ – **18 წლიდან**. საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა ასაკი **28 წელია**. პირი არ მიიღება **სამსახურში, თუ იგი :** ა) **ნასამართლეა** განზრახ ჩადენილი დანაშაულისათვის და მოხსნილი არა აქვს ნასამართლობა; ბ) **იმყოფე- ბა გამოძიების ქვეშ ან პატიმრობაში**; გ) სასამართლოს გადაწყვეტილებით **ცნო- ბილია ქმედუუნაროდ ან შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონედ**; დ) სასამართ- ლოს მიერ ჩამორთმეული აქვს შესაბამისი თანამდებობის დაკავების უფლება; ე) **სამედიცინო დასკვნის თანახმად, მისი ჯანმრთელობა არ აკმაყოფილებს მოცე- მული თანამდებობის დასაკავებლად აუცილებელ მოთხოვნებს**; ვ) **თანამდებობის დაკავების შედეგად უშუალო სამსახურებრივი ზედამხედველობით უკავშირდება მშობელს, მეუღლეს, დას, ძმას, შვილს ან მეუღლის დას, ძმას, მშობელს**; ზ) არის უცხო ქვეყნის მოქალაქეობის პრეტენდენტი, კანონით ან საერთაშორისო ხელ- შეკრულებით გათვალისწინებული გამონაკლისის გარდა. საქართველოს კონსტიტუცია ხშირ შემთხვევაში პირდაპირ ითვალისწინებს ასეთი ჩარევის პრინციპს ( მაგალითად, 70-ე მუხლის მე-2 ქვეპუნქტი). საჯარო სამსახურში თანამდებობის დაკავების უფლება ისეთივე ძირითადი უფლებაა, როგორც ამ უფლებაზე უარის თქმა ან საკუთარი ნებით თანამდებობიდან გადადგომა. მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციის 54-ე მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, პარლამენტის წევრს უფლება აქვს პირადი განცხადებით უარი თქვას სადეპუტატო მანდატზე. სახელმწიფო კანონმდებლობით განსაზღვრავს მოქალაქის მიერ დაკავებული თანამდებობიდან გადაყენების საფუძვლებს. ესეც შეიძლება ჩაითვალოს ჩარევად. კანონმდებელი თანამდებობის პირს საგანგებოდ ავალდებულებს, **არ გამოიყენოს თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობა პირადი ინტერესების სასარგებლოდ** და ამით ზიანი არ მიაყენოს საჯარო ინტერესებს. თანამდებობიდან პირის **განთავისუფლება უნდა იყოს კანონით დასაბუთებული**. დისციპლინური წესით პირის თანამდებობიდან განთავისუფლება შეიძლება ამ თანამდებობაზე **ხელმეორედ მისი დანიშვნის აკრძალვის მიზეზი გახდეს**. დისციპლინური გადაცდომის საფუძველით განთავისუფლებულ მოსამართლეს **პრაქტიკულად სამუდამოდ ეკრძალება** სამოსამართლო საქმიანობა. შესაბამისად, ამ სადავო ნორმით ირღვევა კონსტიტუციის 29-ე მუხლის პირველი პუნქტი, რომლის თანახმადაც საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს დაიკავოს ნებისმიერი სახელმწიფო თანამდებობა, თუ იგი აკმაყოფილებს კანონ- მდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს.

საკონსტიტუციო სასამართლო ერთერთ გადაწყვეტილებაში განმარტავს, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 29-ე მუხლის პირველ პუნქტში მითითებულ „**კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებში**“ უნდა იგარაუდებოდეს მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნი პირისათვის წაყენებული **არა მარტო პროფესიული, არამედ პიროვნული თვისებები**. საჯარო კანონმდებლობით დაშვებული გამონაკლისების გარდა, მოხელე თანამდებობაზე მიიღება **განუსაზღვრელი ვადით**. თანამდებობრივი



უფლებამოსილების შეწყვეტა დაკავშირებულია კანონმდებლობით გათვალისწინებულ მრავალ ფაქტორთან. უფლებამოსილების ვადის კონსტიტუციური შეზღუდვა გამართლებულია იმ თანამდებობის პირებზე, რომლებიც მნიშვნელოვან საჯარო ფუნქციებს ასრულებენ და რომელთა სტატუსი კონსტიტუციით არის განსაზღვრული. საქართველოს კონსტიტუციის 86-ე მუხლის მე-2 ქვეპუნქტი შეიცავს დათქმას, რომლის მიხედვით, მოსამართლე თანამდებობაზე განწესდება უვადოდ, კანონით დადგენილი ასაკის მიღწევამდე. კონსტიტუცია ითვალისწინებს მოსამართლის უვადოდ განწესებამდე მოსამართლის განწესებას განსაზღვრული ვადით, მაგრამ არა უმეტეს სამი წლისა. საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონსტიტუციური ვადით განწესებული მოსამართლე არა მარტო სამოსამართლო უფლება-მოვალეობებით აღჭურვილი თანამდებობის პირია, არამედ იგი, შესაბამისად, სარგებლობს აგრეთვე ჯეროვანი სოციალური დაცვით.

საჯარო ხელისუფლების ეფექტიანობიდან გამომდინარე, მკაცრად უნდა იყოს განსაზღვრული სახელმწიფო ხელისუფლების თანამდებობის პირთა უფლებამოსილების დაწყებისა და დასრულების საკითხები .

### მუხლი 38

38-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი სპეციალური ნორმაა მე-14 მუხლისთვის (ასევე, კავშირშია ევროპული კონვენციის მე-12 ოქმის 1-ლ მუხლთან). თანასწორობის მოთხოვნა მოცემულ მუხლში შეეხება როგორც სამოქალაქო და პოლიტიკურ, ისე ადამიანის სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და სხვა უფლებებსაც. მოცემული მუხლის მოქმედების ფარგლები უფრო ვიწროა, რადგანაც იგი შეეხება არა ყველა ადამიანს, არამედ მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეებს. ამასთან, 38-ე მუხლი მოიცავს არა ნებისმიერი, არამედ მხოლოდ ეროვნული, ეთნიკური, რელიგიური და ენობრივი კუთვნილების ნიშნით თანასწორობას. 38-ე მუხლი მოიცავს ორ შემთხვევას: ეროვნული თუ სხვა უმცირესობების ცალკეული წარმომადგენლების ინდივიდუალურ უფლებათა დაცვას, და უმცირესობის, როგორც ჯგუფების, ინტერესთა დაცვას. 38-ე მუხლის პირველ პუნქტის თანახმად, დისკრიმინაციის აკრძალვა შეეხება მხოლოდ უმცირესობის უფლებას, „განავითარონ თავიანთი კულტურა და ისარგებლონ მშობლიური ენით პირად ცხოვრებაში თუ საჯაროდ“, მაგრამ ამ მუხლის მხოლოდ ისეთი განმარტება იქნება სწორი, რომ დისკრიმინაციის აკრძალვა გავავრცელოთ ამ მუხლში ნაგულისხმევ უმცირესობათა ყველა კულტურულ, სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ უფლებაზე. ცნებები „ეთნიკური“ და „ეროვნული“ კონსტიტუციის 38-ე მუხლში არ ემთხვევა ამავე ცნებების გაგებას კონსტიტუციის 14-ე მუხლში. 38-ე მუხლში ეთნიკური კუთვნილება გულისხმობს ისეთი ეთნიკური ჯგუფისადმი ადამიანის კუთვნილებას, რომელსაც საქართველოს საზღვრებს გარეთ არ გააჩნია თავისი სამშობლო, სადაც იგი ეთნიკურ უმრავლესობას წარმოადგენს (მაგალითად, ბოშური ეთნოსის წარმომადგენლები). „ეროვნული კუთვნილება“ კი გულისხმობს საპირისპირო შემთხვევებს, ანუ როდესაც შესაბამის ჯგუფს აქვს სხვა სამშობლო, სადაც იგი ეთნიკურ უმრავლესობას ქმნის (მაგალითად, სომეხი, ებრაელი, რუსი და სხვ.). როგორც „ეროვნული“, ისე „ეთნიკური“ კუთვნილების ცნებები მოიცავს გენეტიკურ, ისტორიულ თუ კულტურულ ასპექტებს. „რელიგიური კუთვნილება“ გულისხმობს ნებისმიერი რელიგიის მიმდევრობას, რომელიც განსხვავებულია უმრავლესობის რელიგიისაგან (იელოვას მოწმეები, ბაპტისტები, მუსლიმები, კათოლიკე ქრისტიანები, ასევე, ათეისტებიც და სხვ.). „ენობრივი უმცირესობა“ გულისხმობს ადამიანთა იმ ჯგუფს, რომელთა მშობლიური ენა განსხვავდება უმრავლესობის მშობლიური ენისაგან, მნიშვნელობა არა აქვს იმ გარემოებას, ფლობს თუ არა იგი უმრავლესობის ენას და რამდენად სრულყოფილად. მთავარია, რომელს მიიჩნევს იგი თავის მშობლიურ ენად.

საზოგადოდ, ამა თუ იმ უმცირესობისათვის კუთვნილების ცნება, მეტ-ნაკლებად, პირობითი შინაარსის მატარებელია და მოითხოვს ობიექტური და სუბიექტური კრიტერიუმებით შეფასებას, რა დროსაც წარმმართველი მაინც სუბიექტური კრიტერიუმია. უმცირესობის წარმომადგენელს აქვს თავისუფალი არჩევანის უფლება, მოეპყრან თუ არა მას, როგორც უმცირესობის წარმომადგენელს. ზოგჯერ გადამწყვეტი მხოლოდ ობიექტური კრიტერიუმიც შეიძლება გახდეს. მაგალითად, აფხაზური ენა აფხაზეთში, რამდენადაც იგი სახელმწიფო



ენა, ვერ იქნება მიჩნეული უმცირესობის ენად იმ შემთხვევაშიც, თუკი აფხაზური ეთნოსის წარმომადგენლები უმცირესობაში აღმოჩნდებიან თავიანთ სამშობლოში. სახელმწიფოს არა აქვს უფლება ჩაერიოს უმცირესობისადმი კუთვნილების განსაზღვრაში, თუკი უფლებათა ბოროტად გამოყენებასთან არა გვაქვს საქმე. მაგალითად, თუ პირი ცდილობს უმცირესობის წევრად გაასაღოს თავი, რათა უმცირესობისათვის დადგენილი შეღავათებით ისარგებლოს, სახელმწიფოს ეძლევა იმისი უფლება, გადაამოწმოს, მართლაც არსებობს თუ არა უმცირესობისადმი თავის მიკუთვნების საკმარისი ობიექტური საფუძველი. უმცირესობებისადმი განკუთვნილი უფლებების განსაზღვრაზე გავლენას ვერ მოახდენს ის გარემოება, თუ რამდენად მრავალრიცხოვანია ესა თუ ის ჯგუფი, ასევე არ დაუკარგავს უმცირესობის ჯგუფს „უმცირესობად“ მიჩნევის უფლებას, თუ ეს ჯგუფი ქვეყნის ტერიტორიის რომელიმე ნაწილში კომპაქტურადაა დასახლებული და იმ რეგიონში უმრავლესობას ქმნის. იმავდროულად, ასეთ რეგიონებში უმრავლესობის წარმომადგენლები შეიძლება უმცირესობაში, და შესაბამისად, დისკრიმინაციის რისკის ქვეშ აღმოჩნდნენ. სახელმწიფომ ეს არ უნდა დაუშვას. „უმცირესობა“ არ არის კონსტანტური მოცემულობა და დროთა განმავლობაში შესაძლოა ვითარება შეიცვალოს.

მუხლის 1-ლი პუნქტიდან გამომდინარე, მოქალაქესა და სახელმწიფოს შორის წარმოშობილი ნებისმიერი ურთიერთობის დროს საქართველოს მოქალაქეები, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ, ეთნიკურ, რელიგიურ ან ენობრივ უმცირესობას, სარგებლობენ ისეთივე უფლებებით და ეკისრებათ ისეთივე მოვალეობები, როგორიც იმ მოქალაქეებს, რომლებიც ამგვარ უმცირესობებს არ განეკუთვნებიან.

სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს უმცირესობის წარმომადგენელთა კანონის წინაშე თანასწორობა და, ასევე, კანონის საფუძველზე მათი თანაბარი დაცულობა. სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება არა მარტო არ დაუშვას ეროვნული უმცირესობების დისკრიმინაცია, არამედ მათ შეუქმნას პირობები საიმისოდ, რომ მათ აქტიური მონაწილეობა მიიღონ ქვეყნის კულტურულ, სოციალურ, ეკონომიკურ ცხოვრებასა და საჯარო საქმიანობაში, განსაკუთრებით კი ისეთ სფეროებში, რომლებიც უშუალოდ შეეხება მათ.

უფლებათა ის წრე, რომელთა მიმართ 38-ე მუხლით გათვალისწინებული თანასწორობის მოთხოვნა ვრცელდება, მოიცავს ყველა კულტურულ, სოციალურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სამოქალაქო უფლებას, რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობით ყველა ადამიანს ან მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეებს გააჩნიათ. მაგალითად, ინფორმაციის მიღებისა და გავრცელების, საკუთრებისა და მემკვიდრეობის მიღების, საზოგადოებრივი ან პროფესიული კავშირების შექმნის, გაფიცვის, ქორწინების, ჯანმრთელობის დაზღვევით სარგებლობისა თუ განათლების მიღების უფლებები, ანდა პოლიტიკურ საკითხებზე აზრის გამოხატვის ან ინტელექტუალური შემოქმედებისა თუ შრომის თავისუფლებები და მრავალი სხვა უფლება, რომელიც ყველა ადამიანს გააჩნია მოქალაქეობის მიუხედავად, ისევე როგორც არჩევენსა თუ რეფერენდუმში მონაწილეობის, პოლიტიკური გაერთიანების შექმნის, საქართველოდან გაძევების აკრძალვის, სახელმწიფო სამსახურში თანამდებობის დაკავებისა და სხვა



უფლებები, რომ- ლებიც მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეებს აქვთ. ეროვნულ უმცირესობათა შესახებ ევროპის საბჭოს ჩარჩო-კონვენცია საგანგებოდ მიუთითებს სახელმწიფოს მოვალეობაზე, უზრუნველყოს ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენ- ლებისათვის რწმენის, რელიგიის, მშვიდობიანი შეკრებისა და მანიფესტაციების, აზრის გამოხატვისა და სხვა თავისუფლებანი (მე-7 მუხლი). ამ უფლებათა განხორციელებისას საქართველოს მოქალაქეთა თანასწორობის მოთხოვნა სახელმწიფოს ბოჰავს, კანონით დააწესოს შეზღუდვები უმცირესობის წარმომადგენლებისათვის, ანდა კანონთა გამოყენების პროცესში დაუშვას დისკრიმინაცია ეროვნული, ეთნიკური, რელიგიური ან ენობრივი ნიშნით. დისკრიმინაციის აკრძალვის მოთხოვნა ვრცელდება სახელმწიფოსა და მოქალაქის ურთიერთობის ყველა სფეროზე, მათ შორის საჯარო სამსახურში თანამდებობის დაკავების უფლებაზე. კონსტიტუციის 29-ე მუხლი შეიცავს დათქმას იმის შესახებ, რომ სახელმწიფო თანამდებობის დაკავების უფლება გარანტირებულია, თუკი პიროვნება „აკმაყოფილებს კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს“, რაც არ ეწინააღმდეგება 38-ე მუხლით დაცული თანასწორობის პრინციპს (მაგალითად , თუ სამსახურში მიღების მსურველი არ ფლობს სახელმწიფო ენას, რაც მას თავისი სამსახურებრივი მოვალეობების განხორციელებაში ხელს შეუშლის, ცხადია, მას შეიძლება უარი ეთქვას, მაგრამ ეს არ იქნება ენობრივი კუთვნილების გამო დიფერენცირებული მოპყრობა ). სახელმწიფო ვალდებულია აკრძალოს სიმუღვილის ყოველგვარი გავრცელება და პროპაგანდა, გამოიკვლიოს საქმე და დასაჯოს მისი გამავრცელებელი. სიმუღვილის გავრცელება (hate speech) არ განიხილება გამოხატვის თავისუფლებად, რომელიც დაცვას ექვემდებარება. იგი განიხილება ამ თავისუფლების ბოროტად გამოყენებად, რომელიც არ არის დაცული ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით. თანასწორობის პრინციპი მოიცავს უმცირესობის მოვალეობებსაც, მაგალითად, მოვალეობას, ასრულებდეს საქართველოს კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის მოთხოვნებს (მაგალითად, გადაიხადოს დაწესებული გადასახადები), არ გამოიყენოს უფლებები და თავისუფლებები ბოროტად და არ დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები (კონსტიტუციის 45-ე მუხლი), აგრეთვე მხოლოდ საქართველოს მოქალაქისათვის დაკისრებულ ვალდებულებას, ზრუნავდეს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-შენარჩუნებაზე (კონსტიტუციის 34-ე მუხლი).

„ყველა ქვეყანაში, სადაც არსებობენ ეთნიკური, რელიგიური ან ლინგვისტური ჯგუფები, პირებს, ვინც ამ უმცირესობებს მიეკუთვნებიან, უარი არ უნდა ეთქვას უფლებებზე უმცირესობის ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად ეზიარონ თავიანთ კულტურას, იყვნენ თავიანთი რელიგიის აღმსარებელნი და გამოიყენონ დედაენა“. სახელმწიფომ არ უნდა შეუშალოს ხელი უმცირესობებს თავისი კულტურის განვითარებაში და არც იმას უნდა შეეცადოს, თავისი შეხედულებით წარმართოს ეს პროცესი, რომელიც მათთვის საზიანო შედეგებს გამოიწვევს (მაგალითად პირდაპირ თუ არაპირდაპირ გაატაროს პოლიტიკა, რომელიც მიმართულია მათი ასიმილაციისაკენ). გარდა ამისა, სახელმწიფო ვალდებულია, დაიცვას უმცირესობები სხვა პირთა ჩარევისაგანაც. ჩაურევლობის ვალდებულება მოიცავს აგრეთვე ვალდებულებას, არ დააბრკოლოს უმცირესობის წარმომადგენლები, დაამყარონ და იქონიონ



მშვიდობიანი კონტაქტი საზღვარგარეთის ამა თუ იმ ქვეყნის ტერიტორიაზე კანონიერად მყოფ სხვა პირებთან, რომლებთანაც მათ აკავშირებთ საერთო ეთნიკური, კულტურული, რელიგიური თუ ენობრივი იდენტურობა ანდა საერთო კულტურული მემკვიდრეობა. ჩაურევლობის ვალდებულება აგრეთვე გულისხმობს ვალდებულებას, არ ჩაერიოს უმცირესობათა არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობაში როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე. ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის შესახებ ევროსაბჭოს ჩარჩოკონვენციის თანახმად, სახელმწიფომ, აუცილებლობის შემთხვევაში, უნდა გაატაროს ადეკვატური ღონისძიებები ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული და პოლიტიკური ცხოვრების სფეროში ეროვნულ უმცირესობასა და უმრავლესობას შორის ფაქტობრივი თანასწორობის მისაღწევად. ამასთან, უმცირესობების მიმართ განხორციელებული ხელშეწყობის პოლიტიკა არ განიხილება როგორც უმრავლესობის დისკრიმინაცია (მე-4 მუხლი). უმცირესობებისათვის სახელმწიფოს მხრიდან ფინანსური დახმარების გაწევა დასაშვებია, თუ ასეთივე დახმარებით უმრავლესობის წევრებიც სარგებლობენ, ანდა უმცირესობის მიმართ განსხვავებული (უმრავლესობასთან შედარებით უკეთესი) მოპყრობა მათ შორის ფაქტობრივი უთანასწორობის დასაძლევად არის გამიზნული.

კერძოდ და საჯაროდ, დედაენით სარგებლობა ნიშნავს ამ უფლების განხორციელებას თავისუფლად და სახელმწიფოს ჩარევის გარეშე, ამასთან, როგორც ზეპირად, ისე წერილობით. ზოგიერთ შემთხვევაში იგი შეიძლება გულისხმობდეს უმცირესობის ენის გამოყენების შესაძლებლობას ხელისუფლების ორგანოებთან ურთიერთობის დროსაც. დედაენით სარგებლობა მოიცავს ეროვნული უმცირესობის უფლებას, გამოიყენოს თავისი სახელი და გვარი უმცირესობის ენაზე და მოითხოვოს მისი ოფიციალური აღიარება სამართლებრივი სისტემით გათვალისწინებული მოდიფიკაციების შესაბამისად, აგრეთვე უფლებას, რომ უმცირესობის ენაზე შესრულებული კერძო ხასიათის რაიმე განცხადება, ინფორმაცია თუ სხვა ტექსტი საჯარო სივრცეში გავრცელდეს და სხვათათვის ხილული გახდეს (მაგალითად, განცხადების გაკვრა ქუჩაში, ან ინტერნეტით გავრცელება და სხვ.). ეროვნული უმცირესობით დასახლებულ არეალში სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს ადგილობრივი ქუჩების სახელწოდებათა აბრების, ადგილმდებარეობისა თუ მიმართულებების საგზაო მინიშნებების განთავსებას უმცირესობის ენაზე, როდესაც ამის საჭიროება რეალურად არსებობს და მოსახლეობაც ამას ითხოვს. დედაენით სარგებლობასთან დაკავშირებული უფლებები უთუოდ გულისხმობს ეროვნული უმცირესობის თითოეული წარმომადგენლის უფლებას, შეისწავლოს დედაენა. სახელმწიფო უნდა ზრუნავდეს იმაზე, რომ უმცირესობით დასახლებულ ტრადიციულ რეგიონებში განათლების სისტემამ ხელი შეუწყოს უმცირესობათა ენის სწავლებას ანდა ინსტრუქციების მიღებას ამ ენაზე, თუმცა, ამით სახელმწიფო ენის შესწავლას ზიანი არ უნდა მიაღებს. 38-ე მუხლიდან არ გამომდინარეობს სახელმწიფოს პირდაპირი ვალდებულება, ეროვნულ უმცირესობებს გაუხსნას სკოლები მათ მშობლიურ ენაზე, ანდა ჩვეულებრივ სკოლებში შემოიღოს მათი მშობლიური ენა, როგორც დამატებითი სასწავლო დისციპლინა. სახელმწიფოს ვალდებულებანი ასეთ შემთხვევებში ეროვნულ უმცირესობათა ინიციატივების მხარდაჭერით ამოიწურება. სახელმწიფოს როლი

უმცირესობებთან მიმართებით ორგანია: მან, ერთი მხრივ, ხელი უნდა შეუწყოს მათი უფლებების დაცვასა და განვითარებას და, მეორე მხრივ, იმაზეც იზრუნოს, რომ ამ ჯგუფთა საქმიანობა გარესამყაროსგან მათ მეტისმეტ გამიჯნულობას, კარჩაკეტილობას არ ემსახურებოდეს. სახელმწიფომ ყოველნაირად უნდა შეიწყოს ხელი განსხვავებულ კულტურებთან მათ ურთიერთობას. დედაენით სარგებლობის უფლება სხვა ძირითად უფლებებთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული, მაგალითად, დაკავებისას პირს გასაგებ ენაზე უნდა აუხსნან დაკავების საფუძვლები, ასევე, მას აქვს უფლება საკუთარ ენაზე დაიცვას თავი და ისარგებლოს დამცველის დახმარებით.

მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით უმცირესობათა უფლებების განხორციელება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საქართველოს სუვერენიტეტს, სახელმწიფო წყობილებას, ტერიტორიულ მთლიანობასა და პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას. „ხალხთა თვითგამორკვევის უფლება“, რაც სახელმწიფოდან გამოყოფას გულისხმობს, მათზე არ ვრცელდება. ხალხთა თვითგამორკვევის უფლება, რომელიც საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია და გაეროს წესდებით არის დაფიქსირებული, მიმართულია კოლონიალიზმის, ხალხთა იძულებითი დამორჩილებისა და ექსპლოატაციის წინააღმდეგ. დემოკრატიულ ქვეყნებში, სადაც უმცირესობათა უფლებები დაცულია და მათი ენის, კულტურისა თუ ჩვეულებების დაცვა-განვითარება ხელშეწყობილია, მათი ყოველი მცდელობა, სახელმწიფოდან იძულებით გამოყოფისა თუ პოლიტიკური ავტონომიის შექმნისა, ეწინააღმდეგება სახელმწიფო სუვერენიტეტში ჩაურევლობის პატივისცემის პრინციპს და არ არის საერთაშორისო სამართლით მხარდაჭერილი. მუხლის მიზანდასახულობა, ერთი მხრივ, ისაა, რომ საქართველოს მოქალაქეებს, რომლებიც ამა თუ იმ უმცირესობას მიეკუთვნებიან, ხელი შეუწყონ თავიანთი იდენტურობის შენარჩუნებაში, და, მეორე მხრივ, უმცირესობისადმი კუთვნილება არ გახდეს მათი დისკრიმინაციის საფუძველი.